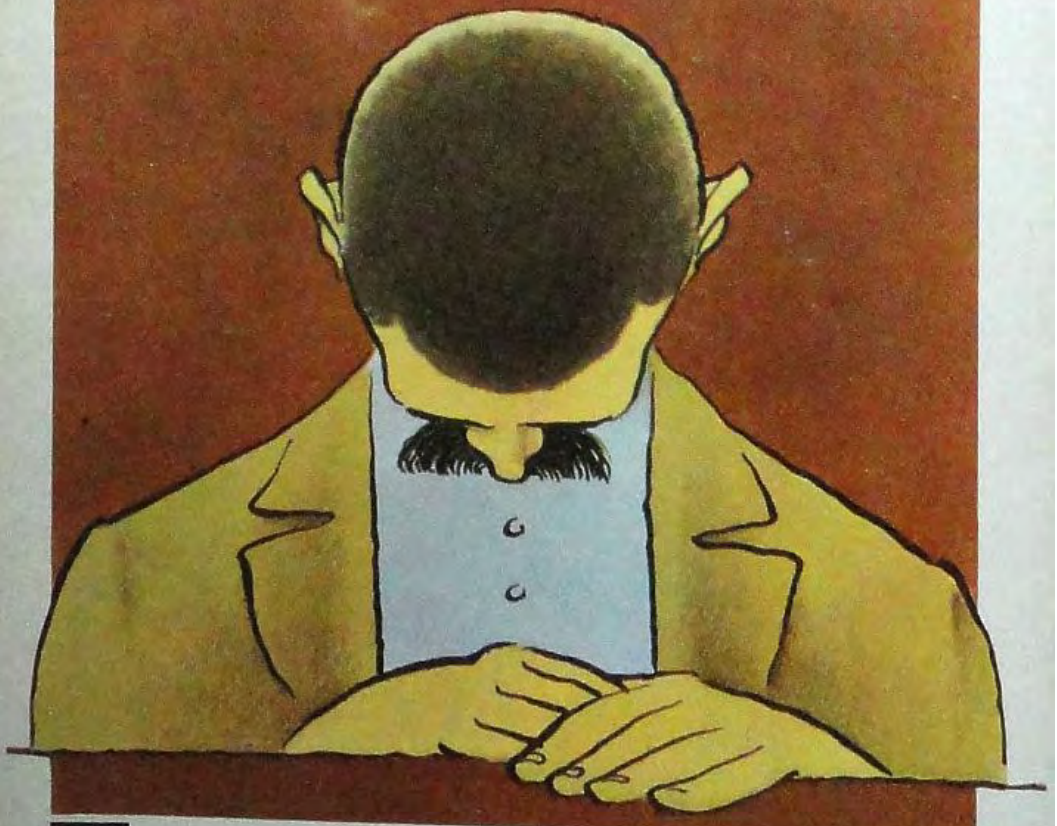
Faruk Erem

BİR CEZA AVUKATININ ANILARI

FARUK EREM

BİR CEZA AVUKATININ ANILARI

ÇARK KİTABEVİ YAYINLARI

Faruk Erem

Hukukçu, şair ve yazar (D. 1913, İstanbul - Ö. Ekim 1998). Ankara Erkek Lisesi (1932), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1935) mezunu. Brüksel Üniversitesi Hukuk Fakültesinde doktorasını (1938) yaptıktan sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine ceza hukuku doçenti olarak atandı (1942), burada profesörlüğe yükseldi (1948). Aynı fakültede öğretim üyeliğinin yanı sıra dekanlık (1950-52) yaptı. Türkiye Barolar Birliği ilk başkanı olarak görevinde (1969) bulundu. Bu görevi kesintisiz 1980 yılına kadar sürdü. Erem, 1973'te emekliye ayrıldıktan sonra serbest avukat olarak çalıştı ve İş Bankası Baş Hukuk Müşavirliği yaptı. Yazıları Varlık, Milliyet-Sanat, Cumhuriyet, Sanat Olayı gibi dergi ve gazetelerde yer aldı.

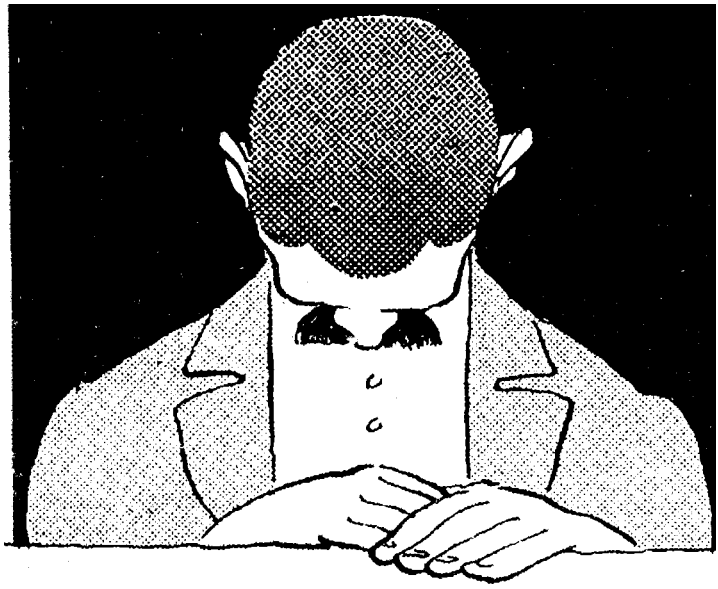
ESERLERİ:

ARAŞTIRMA-İNCELEME: Adalet Psikolojisi (1950), Ceza Adaleti (1973), Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler (Nevzat Toroslu ile, 1975), Anayasa, Bilim ve Sanat (1980), Ceza Hukukunda Hümanist Doktrin (1980).

ŞİİR: Ötesi (1965).

ANI: Bir Ceza Avukatının Anıları (1975, tv dizisi yapıldı ve gösterildi, 1989).

Ayrıca mesleki eserleri vardır.

Bir tuhaftır ceza avukatlığı. Ayıplamayacaksınız, kızmayacaksınız, ağlamayacaksınız da. Bunlar olmaz mı? olur. Ama hep içinizde olmalı. Bakışlarınızda kaçak bulunmasın. Karşınızdaki suçlunun gözlerinin içine bakın, dostça. Orda derdini dökmek isteyen «insan»ı göreceksiniz. Bundan sonrası kolaylaşır. «İnsan, insanın zehrini alır» derler, halk dilinde. Ceza avukatlığının yarısı budur.

Bu kitaptaki anıların bir kısmını yaşadım. Bir kısmını «Adliye koridorları»nda meslekdaşlarımdan duydum. Her olayı, anlamca «ağırlık noktası»nı göze çarpacak biçimde yazdım. Meslek sırrı nedeni ile kişilerin tanınmamasını sağlayacak değişiklikleri yaptım. Kendimden çok şey kattım. Bu kitap bir belgesel değildir.

F.E.

1. ÖLÜM CEZASI :

Ölüm cezası en ağır ceza sayılır. En ağır suça en ağır ceza verilmelidir ki aynı suçları işleyeceklere ibret olsun, işlemesinler (!) Ya ölümü göze alanlara ne diyeceğiz? Cezaevinde intihar edenler arasında ömür boyu hapse hükümlüler çoğunluktadır. Demek ki yaşamak, bazen ölümden daha ağır gelebiliyor. Mahkemeler «hata» etmez mi? eder. Ya asılanın suçsuz olduğu sonradan anlaşılırsa. Hatamızı nasıl düzelteceğiz? Toplum, kendini istediği kadar güçlü saysın. Yine de bazı hataları tamir etmek elinde değildir.

«Chessman, hava geçirmez odacıkta, pencerelerden verilen siyanür gazını solumaya başladığında son sözleri şuydu: önemi yok»

a) Isı:

Ceza Usulü Kanununda bir hüküm vardır: Ölüm cezasına mahkûm edilmiş olanın avukatı isterse, müvekkili asılırken hazır bulunabilir. Kanuna göre mahkeme heyetinden de bir zat bulunacak. Yetersiz. Ölüm cezası veren ağır ceza heyeti (fakat kim verdi ise onlar) tümden hazır bulunsun. Uygulama hiç böyle olmuyor. Ne hakimler gidiyor, ne avukat. Hepimiz gidelim. Göreceksiniz, ölüm cezası azalacak.

Avukatlığa yeni başlamıştım. Adamı kurtaramadım. Yıllar geçti. İnancımı kaybettim. Adam suçsuzdu. İnfaza gittim. Sehpa hazırdı. İnfaz memurları beni yadırgadılar, «acemi avukat» olduğumu anladılar, önem vermediler. Adam bir sigara istedi. Bende yoktu, veremedim. Başkası verdi. Sonra bana döndü. Elimi tut dedi, tuttum. Adam soğuyordu. Eğer insanın nasıl soğuduğunu bilmezseniz, ölüm cezasını cesaretle savunursunuz. Öyle ya, herkesin ısısı kendine (!).

b. Başefendi:

Fakültede öğrenci iken ağır ceza mahkemesinde katiptim. Yaşı kemale ermiş, umur görmüş bir başkatibimiz vardı. Emekliliğini bekliyordu. Sabahları hepimizden erken gelirdi. Duruşma olmayan zamanlarda derse çalışmama göz yumardı. Kitaplara kendimi kaptırdığım sırada mübaşire seslenirdi:

— Mehmet, bir çay söyle katip beye. benden.

Bir sabah erken gelmiştim. Onu, dosya üstüne eğilmiş, bir yargıtay kararını okurken gördüm. Bir kaç damla yaş düştü gözlerinden, kararın üstüne. Üzüldüm. Yaşlı adamın ağlaması, başka türlü dokunuyor insana. Yanına sokuldum.

— Birşey mi oldu, Başefendi, dedim. Buğulanmış gözlüklerinin üstünden baktı.

— İdam tasdik gelince ben her zaman ağlarım, oğlum, dedi. Ceketinin kolu ile kararın üstündeki yaşları kuruturken gözlerimin içine baktı, uzun uzun. Ama uzaklara bakar gibiydi.

— Bugün izinlisin, git evinde çalış. Kimbilir, belki ilerde bir şeyler yapabilirsin, dedi.

Benim « ö l ü m c e z a s ı »na karşı olmamın çeşitli nedenleri vardır. İnsan yalnız düşüne düşüne bir şeyin yanında ya da karşısında oluyor.

c) Mahkeme:

Kararı « m a h k e m e » verir. Mahkeme «gerçek kişi» değil, «tüzel kişi» de değil. Öyle ise nasıl olupta mahkeme **«İdam kararı»** verebiliyor (!).

Bence mahkeme «hakim» ile «sanık» arasına bir «tampon bölge» koymak isteğinden doğdu. Halbuki, yazarı bilinmesi gerekli en kutsal yapıt «hüküm»dür. Hakim, «bu hükmü ben verdim» diyebilmeli. Ya «t o p l u m a h k e me» (!). Üç kişiyi bir araya getiriyoruz. «Mahkeme» diyoruz. Bu her şeyden evvel aritmetik kurallarına aykırı. Üç kişiyi toplayınca mahkeme çıkmaz. Toplu mahkemeyi kabul edersek, arkasından «oy» gelir. Oylama yoluyla Adalet (!). Hakimlerden biri karara muhalif kalırsa, bu onun kararın doğruluğuna inanmadığını gösterir. Bir hakimin dahi şüphe ettiği kararın doğruluğunu, topluma nasıl kabul ettireceğiz.

Olay: Mahkeme ölüm cezası vermişti. Başkan muhalif kalmıştı. Karar duruşmada tefhim edilecekti. Kararı başkan okur. Karar okunurken herkes ayağa kalkar, yalnız hakimler oturur. Usul böyle. Dinleyiciler de, biz de ayağa kalktık. Başkan kâğıdı aldı. Kararı okuyacaktı. Kekeledi, durakladı. Konuşamıyordu. Biraz sonra sağdaki üye kağıdı başkanın elinden aldı. Kürsünün dibindeki zabıt katibine uzattı. Oku dedi. Katip okumağa başlarken hayretle gördük. Başkan da ayağa kalkmıştı. Dudakları titredi, birşeyler söylemek istiyordu. Söyleyemedi. Kararın okunması bitinceye kadar ayakta kaldı. Başkanın sararmış yüzünü unutamıyorum.

ç) İdamlık Aziz:

Bilirsiniz, Hukuk her şeyin süresinde yapılmasını ister. Fakat bir süre vardır ki, Kanunda yerini bulamazsınız. Ölüm cezasına hükmedilmesinden, bu cezanın yerine getirilmesine kadar uzunca bir süre geçer. Buna «korkunç süre» adını verebiliriz. Anayasalar İşkenceyi yasaklaya dursun. Bu süre işkencedir.

Bir dergide okumuştum. Amerika'nın bir kentinde, hükümlü, geceleyin, gizlice elektrik, sandalyesine oturtulur, ceza böylece yerine getirilirmiş. Fakat sandalye çok akım çektiğinden, lambalar zayıflayınca Hükümlüler olayı öğrenir, bağırmaya, eşyaları parçalamaya, ağlamaya başlarlarmış. Düşünmüşler, özel bir jeneratörle sakıncayı gidermişler. Şimdi kimse fark etmiyormuş.

Elektrik sandelyesine konulan kişiyi cam bölmenin arkasından seyre çağrılan hükümlünün babası şöyle demişti «Elektrik dalgası vurduğu zaman başından dumanların çıktığını gördüm. Haykırdığımı hatırlıyorum».

Bizim cezaevlerimizde daha ilkel çareler uygulanır. Ölüme mahkûm olan, bir bahane ile koğuştan alınıp, hücreye konur. Zamanı geldiğinde sehpaya götürülür, gizlice.

Sivas cezaevi müdürünü çok severdim. Anılarını çok dinlemişimdir: Koğuşta tek idamlık, Aziz'di. Müdür «infaz emri»nin gelmek üzere olduğunu hesaplamıştı. «Çare» ye başvurulacaktı. Mahkumların yatma saati idi. Yatak açıyor, soyunuyor, tiryakiler son sigaralarını içerken, tek tük konuşuyorlardı. Birden içeriye gardiyanlar girdi.

Başgardiyan «eller başa, herkes yatağının başına» dedi. Arama - tarama sessizce, olaysız geçiyordu. Aziz'in yatağının yanında bir gardiyan sağı, solu saçıp çekiştiriyordu. Birden bir sustalı çakı yere kayıverdi.

Başgardiyan «Aziz, biz de seni uslandılar arasına koymuştuk. Yazıklar olsun, yürü hücreye» diye çıkıştı. Aziz şaşkın üzgün «Vallahi, benim değil» diyebildi. Sonra hırsla dudaklarını ısırdı. Koğuştakilere «Kim etti bunu» diye sordu. Başgardiyan kolundan

Koğuşun kapısından çıkmadan önce, kağıt oynarlarken aralarında tatsızlık geçen Veysel'in önünde durdu. sen ettin. Anam, avradım olsun» diye başlayarak yakasına sarıldı. Gardiyanlar omuzlarına yapışıp Aziz'i «Ulan amma da acemisin be. Anlamadın mı? hücreye böyle alırlar» Aziz durakladı. Bir şey diyemedi.

Gardiyanlar gidince, Veysel'i koğuştakiler bir hayli hırpaladılar. Neye yarar. Veysel oyunu bozmuştu.

Hücrenin önünden geçenler Aziz'in içerde bazan ağladığını, bazan bildiği duaları yüksek sesle okuduğunu, yalvardığını, bazan da işi kendisinin yapmadığını, haykırdığını duyarlardı.

Neden sonra beklenmedik bir olay oldu. Tel gelmişti. Müdür nöbetçi gardiyana hemen Aziz'i getirmesini emretti. Aziz asılacağını anlamıştı. Onu süruklercesine iki gardiyan, güçlükle getirebildiler, müdürün odasına. Yüzü sararmıştı. Müdür, «Aziz, oğlum, tel geldi, okuyayım» dedi, fakat okuyamadı. Aziz durduğu yerde garip bir titremeye tutulmuştu. Konuşamıyordu. Yüzü değişti. Ağzı çarpıldı. Sağ tarafı çöktü: Felç.

Halbuki Aziz'in mahkûmiyeti bozulmuştu, suçsuz olduğu anlaşılmıştı. Yargıtaydan gelen «Tahliye teli» idi.

Köye haber salındı. Yakınları geldiler, cipe bindirip götürdüler. Aziz'i. Bir kaç ay sonra haber geldi. Felç ilerlemiş, Aziz ölmüştü.

Müdürün bu anısını dinledikten sonra uzun uzun düşündüm. Ne diyelim. Adalet, öldürmeğe karar verirse, mutlaka öldürür.

d) Din Görevlisi:

Bir kaç yıl önce Almanya'da Ceza İnfazı konusunda bir toplantıya katılmıştım. Toplantıda, konuşmacıların fikirleri kapsayan

tartışmalardan sonra bazı infaz merkezlerini gezme ile son bulmuştu. Manheim civarında çok modern, ağır ceza hükümlülerinin konduğu, bir cezaevini gezdirdiler. Gerçekten insancıl koşullarla hazırlanan kusursuz bir ceza evi idi, tertemiz, aydınlık bir fabrika görünümündeydi. Yalnız, her atelyeye girerken arkadan kilitlenen otomatik kapılar. Atelyelerde ters bakışlı, kolları dövmeli, çeşitli ırklardan hükümlüler.

Atelyeleri gezerken bir ara cezaevinin din görevlisi ile karşılaştık. Yaşlıca idi. Bütün yaşamını hükümlülere adamıştı: Suçluları uslandırmada uyguladığı «Dinsel Uyarılar»ın başarısını anlattı, uzun uzun. Sözü değiştirmek için, bin kişilik cezaevinde kaç kişinin müebbet ağır hapis hükümlüsü olduğunu sordum. «Beşyüz otuz» diye cevap verdi. «Ne kadar çok» dedim.

Papaz başını biraz kaldırdı. Bana övünür gibi gelen bir sesle cevap verdi: «Biz sizin gibi asmıyoruz da».

Sonradan hatırladım. Polatlı'da iki Alman turist öldürülmüştü. Ankara Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanırken Alman Kiliseler Birliğinden bir tel geldi: «Öldürülenler bizim vatandaşımızdır. Biz ölüm cezasına karşıyız. Asmayınız». Asdılar.

e) Emekli Başkan

Yıllar nasıl geçer? Adaletin «emeklileri»nde bunu bilene rastlanmamıştır. Adalet «hizmet»inden «emeklilik» başkalarınınkine benzemez. Geride bıraktıklarınız (karara bağladığınız davalar) bazan — Yalnız sizin duyabileceğiniz: «haykırırcasına», bazen başkalarınca da duyulası «yalvarırcasına», bir süre sizi takip edecektir. Emeklilik, adliyede, omuz başında var veya yok olan sorumluluk demektir. Birlikte hayal kuralım isterseniz: El attığınızda ceketinizin kolu içinde, bir kolunuzu bula-

madığınızı varsayalım, sonra öbür kolunuz. Telaşla yokladığınız her yeriniz. Daha sonra hiçdenlik. bu adaletin «emekli»sidir işte.

Bir yol ayrımıdır, emeklilik. Bilinmez. «Gitme» demek için mi «yanıldın, düzelt de öyle git» demek için mi? gideceksiniz. Kanun «as» dedi, astınız. «Git» derse gitmemek olur mu (!) Ama, aşağıda size anlattığım «Aziz dostum»un öyküsü o kadar başka ki!

Yılların nasıl geçtiğini o da pek anlayamamıştı. Adliyedeki hizmeti kırk yılı aşmıştı. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığından emekliliği gelmişti. Sabah erken Adliyedeki odasında özel eşyalarını toplarken, masasının gözünde sakladığı, üstüne küçük çakısıyla; bir, iki, üç, dört, beş diye çentikler açtığı, beş kırık uçlu kalemi eline almış, uzun uzun düşünmüştü.

Bu, beş kırık uçlu kalem, verdiği ve katıldığı beş idam hükmünün anısıydı. Diğerleri için bir diyeceği yoktu. Ama tek çentikli kalem (!). O olayda iki sanık vardı. Suçu birbirlerine atıyorlardı. Suç ağırdı, suçlu olan asılacaktı. Deliller pek karışıktı. Kıdemli üye bir sanığın, Başkan diğer sanığın, suçlu olduğuna inanmıştı. O tarihte kıdemsiz üyeydi. Kimin oyuna katılırsa sanıklardan biri veya diğeri asılacaktı. Bir türlü karar veremiyordu. Şöyle düşündü: Başkan daha tecrübeliydi, daha doğru düşünürdü. Başkana katıldı. Sanığın biri beraat etti, öbürü asıldı.

Sonra kıdemi artmış, kendisi Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı olmuştu. O zaman, şimdiki tecrübesi olsaydı böyle bir karara katılmayacağını çok iyi biliyordu.

O akşam arkadaşlarının verdikleri veda yemeğinde, arada bir dalıyor, tek çentikli kalemin öyküsünü düşünüyordu. Ben de yemeğe davetli idim. Kendisi yakın arkadaşımdı, ta liseden. Yemekten sonra

beraber çıktık. Yolda hiç konuşmadı. Üzüntüsünü emeklilikten sandım. Bir kaç kez söz ettim. Hizmetlerini övdüm. Cevap vermiyordu.

Dostumu ikinci kez, hasta yatağında ziyaret ettim. Eski dosyayı bulmuş, okumuş, uzun yolculuklar yapmış ve yıllar önce beraatini sağladığı kişiyi bulmuş, doğruyu öğrenmek istemiş. Adam hakimi hemen tanımış. Söz arasında «siz o işi benim yaptığımı biliyordunuz, değil mi?» diye gülümsemiş.

Dostuma ilk kriz hemen, oracıkta gelmiş, ikinci kriz, onu hastahanede ziyaretimden üç gün öncesiydi. Tek çentikli kalem olayını hastahanede kısık bir sesle bana o zaman anlattı. Anlatırken arada susuyordu. Takatsizdi.

Birkaç gün sonra oğlu telefon etti, beni istemiş. Hemen gittim. Yetişemedim, öleli pek az olmuştu. Son defa görmek için odasına girdim. Tek çentikli kalem parmaklarının arasında idi. Yavaşça aldım. Saklıyorum.

f) Gereği Düşünüldü:

Biz avukatlar «gereği düşünüldü» denince hemen ayağa kalkarız. Davada sanık vekili idim. Karşı masada katılan vekili meslekdaşım oturuyordu. Başkan «gereği düşünüldü» dedi. Ayağa kalktım. Meslekdaşım kalkmadı. Başkan duymadığını sanmıştı. Tekrarladı: «gereği düşünüldü». Tam bu sırada meslekdaşımın başı düştü, önündeki masaya. Kafanın bir yere çarpınca çıkardığı tok ses. Ölmüştü.

Meslek boyunca unutamıyorum. Her «gereği düşünüldü» denince tok sesi. Barolar Birliği Genel Kurulunun bir toplantısında Kayseri Barosu Başkanı Ömer Gözübüyük kürsüde konuşuyordu. Uyarıcı, özyerici bir konuşmaydı. Konuşmasını şöyle bağladı: «Adalet,

çözemeyeceği düğümü atmamalıdır». Bu sözden sonra hafifce sallandı. Olduğu yere yıkıldı. Başı yere çarpmıştı. Kalp. Aynı tok ses.

Kayseri'ye her gittiğimde rahmetli meslekdaşımın mezarını ziyaret ederim. «Gereği düşünüldü», «Çözemeyeceğimiz düğümü atmayalım»!

g) Kazanç:

Hocam Vasfi Raşit Sevük sıkıntı içinde öldü. Ölümü bana şu anıyı daima anımsatır: Ünlü bir Baro Başkanı ölürken yanına sevenleri toplanmıştı. Tok gözlüydü. O Dönemde avukatlara kağıt para verilmezdi, bir ufak meşin torba içine bir kaç altın konur, ayak ucuna bırakılırdı. Zaruret içinde yaşayan Baro Başkanına «üstad ayak ucunuza o kadar kese bırakıldı. Neden böylesiniz» diye soruldu? Yanıt şöyle oldu: Almak için eğilmek lazımdı, yapamadım.

Yabancı bir Baro Başkanının bu anısını Hocam Vasfi Raşit Seviğin ölümünden ayıramıyorum.

2. SİYASAL SUÇ :

a) Sanıklar Getirildiler:

Mektubu açtım. Cezaevinden gönderilmişti. İmzasızdı. Zarfın içinden çıkan kağıtta şunlar yazılı idi:

— «Özgürlük, Özerklik, İnsan Hakları, Hukukun Üstünlüğü, Bağımsızlık».

— Duruşma açıldı. «Sanıklar getirildiler. Bağımsız olarak yerlerine alındılar. Kimlikleri soruldu».

— (1)

b) Tutku:

Koca, genellikle sevildiği söylenen, bir «siyaset adamı» idi. Ailece mutsuzdu, olaylar oldu. Asıldı.

Siyasi suçlu olan kocanın arkasından yas tutulması enderdir. Kocanın bana gönderdiği son mektuptan parçalar: «Siyaset bir tutkudur. Sevgi de. İkisi bağdaşamaz. Birisi silinirse, geri çekilmez, kinleşir. Ölürken de bağımsız kalabilmek. Fakat yalnızlık duygusunu nasıl yeneceksiniz? Dönüp arkanıza bakmayın, arkanızdan gelen binlerce insandan bir ikisine belki gözünüz ilişir. Bunlar siz herşeyken, hiç dikkat etmediğiniz kişilerdir. Bu güne kadar (cellat) dan daha (kuvvetli adam) görülmemiştir (1). Neden mi? arkanızdan gelmeyecekleri düşünmediğiniz için».

c) Beş Keskin Nişancı:

Olayı, otuzbeş yıl kadar evvel ölenin yakınları anlatmıştı: Adam, bedence çelimsizdi. Fikirleri tehlikeli sayılıyordu. Bir kaç kez mahkemeye verilmiş, beraat etmişti. Susturulmalıydı.

Bir akşam üstü, evine beş kişi geldi. Yurt dışına gitmesi isteniyordu, hem bu kendisi için de iyi olacaktı. Adam durumu anladı. Küçük bir valize bir kaç çamaşır, bir kaç kitap koydu. İstasyonda trene bindiler, kompartımanın perdeleri çekildi, kapıya «hizmete mahsustur» levhası asıldı. Gece bir istasyonda indiler. Bir kaç saat karanlıkta yürüdüler. uzaktan köpekler havlıyor, çok ilerde, tek tük ışıklar gözüküyordu. Gün hafifçe ağarmıştı. Adama, sınırı rahatça geçebileceği yolu tarif ettiler, elini sıktılar, «yolun açık olsun» dediler.

Adam dört beş adım atmıştı, arkasından beş el ateş edildi, yüzü koyun yere düştü. Beş kişi yanına gittiler adam sol kürek kemiğinin altından giren tek kurşunla ölmüştü. Muayene ettiler. Başka kurşun yarası yoktu. Halbuki yakından ateş etmişlerdi, beşi de keskin nişancı idi, bunun için seçilmişlerdi. Beş kişi bir süre bakıştılar. Anlaşılan, dördü boşa, biri doluya atmıştı.

Daha sonra zabıt tutuldu. Adam gizlice sınırdan kaçmak isterken vurulmuştu.

Olayı, dört kişiden biri gelip ölenin yakınlarına anlatmıştı. İstediler, dava açmadım. Avukatlığa yeni başlamıştım. O dönemde bazı davaları açmak kolay değildi. Meslek yaşantımda yürekli olamadığım için, kendimi horgördüğüm anılarım olmuştur.

ç) Sanık Düşünürler:

Çağımızda her ülkede « A d a l e t»in tarafsız olmadığı ileri sürülmektedir. Demokratik ülkelerde bir akım «Burjuva adaleti»nden söz ederken, sosyalist ülkelerde bir başka akım «yöntemli adalet»ten şikayetçidir. Bu iki karşıt yermede ortak olan şudur: Siyasal rejimi ne olursa olsun her ülkenin «C e z a A d a l e t i»nde gerçek düşünce özgürlüğü, insanca saygı yitirilmiştir. Böyle olunca Adaletten kaçmak veya kaçmamak ilginç bir konu haline gelir.

«Değişmesini sağlamak, haksızlığını göstermek için kanunlara itaat» fikri küçümsenmemelidir. Sokrat kaçabilirdi. Kaçmamakla beşyüz hakimli «mahkemeyi kabul» etmiş sayılmaz, davranışı adalet tarihinde ünlü bir «red» dir. Kaçsaydı Atina'nın düşmanı sayılır, kararın doğru görülmesine sebep olurdu. Sokrat'ı ölüme mahkum eden hakimlerden hiç biri bu güne kadar yaşayabilmiş değildir. «Sanık Sokrat» hala kendini savunuyor.

Buna karşılık, Sokrat'tan yetmiş altı yıl sonra Aristo sürgünü tercih ederken şunları söylemişti: «Atina'lıların düşünme hakkına karşı ikinci bir cinayet işlemelerine müsade etmeyeceğim».

İki ayrı davranış. İkisi de düşündürücü. Sokrat «madem ki benden nefret ediyorlar, o halde söylediklerim doğrudur» derken, Aristo «Benden nefret edilirse söylediklerimi kabul ettiremem» demeği yeğlemişti.

Benim size sunacağım anı, daha fazla Sokrat'ınkine benziyor:

Sanık, bir yazardı. Savunmamı yaptım. Yazılanların suç olmadığını kanıtlamaya çalıştım.

Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı sanıktan son sözünü sordu. Sanık ayağa kalktı. Elinde bir tomar kağıt vardı. Uzun bir savunma hazırladığı belli idi. Biraz durakladı, sonra kağıtları sıranın üstüne bıraktı. Savunmadan vazgeçmişti.

— «Ben bunları, sadece düşündüm» dedi.

— Başkan: «ama, yazdınız».

— Sanık: «düşününce, yazmamak olmuyor ki! Kalem çekiyor, insanı».

3. BİLİNÇ ALTI :

Uzun süre «B i l i n ç a l t ı»na inanmadım. Bunu «şarlatanlık» sayacak kadar ileri gittim. Yanılmışım:

a) Hapishane Avlusuna Yağan Yağmur:

Babasını öldürmüştü. Ölüm cezasına çarptırıldı. Temyiz ettik, karar tasdik edildi. Bildirmek için cezaevine gittim. Söylemeye hacet kalmadı. Yüzümden anlamıştı. Dayanamadım, önce de sormuştum, yine sordum.

— «Neden bunu yaptın».

— «Bilmiyorum, daha küçük yaşta iken bile babamın beni sevmesini, bana dokunmasını istemezdim. Sebepsiz öldürdüm. Ben de bir türlü anlayamıyorum bunu. Her halde ben insan değilim».

— «Seni çok mu döverdi, annene kötü mü davranırdı?»

— «Değil, aksine beni çok severdi. Çok da iyiliğini gördüm. Annemi el üstünde tutardı, neden öldürdüğümü bilmiyorum. İçimde beni iten bir şey vardı, dayanamadım».

Cezaevinden çıktım. Hapispane avlusunda bir kadın yanıma yaklaştı. annesiymiş. Karar tasdik oldu, dedim. Ağlamaya başladı.

— « Avukat Bey, sana bir şey diyeceğim. Onun öldürdüğü babası değildi». Şaşırdım. Hemen koluna yapıştım.

— «Söyle, gidip asıl babasını bulalım. Bu yargılamanın yenilenmesine sebeptir. Kanunda yeri var. Kurtarırız, hemen gidelim» dedim. Durdu, anlatayım dedi.

— «Ölenle evlendiğim zaman gebe idim. Evlilikle doğum günü arasında hesap tutmadı, anladı. Beni çok sıkıştırdı. Çocuğun babasının ismini verdim. Kaçıp gitti. Onu öldürmüş. Meydana

çıkmadı. Kimin öldürdüğü de bilinmedi. Sonra bana döndü. O günden beri çocuğuma, bana çok iyi baktı».

— «Çocuğun bunu biliyor muydu?»

— «Hayır, söylememek için bana yemin ettirmişti. Fakat çocuk, onu hiç sevmedi».

Kadının yüzüne bakmadan uzaklaştım. Hapishane avlusuna yağmur yağıyordu.

b) Kurşun Vücutta Kalırsa:

Davacı avukatı idim. Kurşun müvekkilin ciğerinde kalmıştı. Doktorlar «alamayız, ölür» dediler. Suçlu hüküm giydi. Müvekkilim arada bir yazıhaneme gelir, sızlanırdı. Kurşun çok acı veriyormuş. Güçlükle nefes alıyordu. Birgün gelişine dikkat ettim, gözleri cam gibi anlamsız, bakışları hareketsizdi. Acıdan yüzü buruşuyordu. Bir doktor arkadaşıma gönderdim, «yapacak bir şey yok» demiş. Merak ettim. Arkadaşıma kendim sordum. Dediği şu:

Bu klinik vaka değil. Kurşun onun dediği kadar acıtmaz. Acı duyuyor ama acısı yok. Ruhsal bir olay.

Bir gün yine yazıhaneme geldi. Bitkindi. Boğulurcasına soluk alıyordu. Mırıldandı:

— Elli günü kaldı, dedi.

Anlayamadım.

— Tahliyesine elli gün kaldı, diye ekledi. Anlamıştım. Nasihat ettim.

Artık bağışla, dedim, o da hapishanede yatıyor. Acılı bir gülüşle cevap verdi:

— Ama rahat nefes alıyor.

Günler geçti. Elli gün sonra, hasmını, tahliye olurken ceza evinin kapısında öldürmüş. Çağırdı, gittim.

— Neye yaradı, neden yaptın dedim.

— Öldürmek istemedim, ciğerlerinde kalsın istedim. Kör olası kurşun delip geçmiş diye cevap verdi. Sakindi. Teanımüden hüküm giydi. Rahat nefes alıyordu. Kalan delip geçmeyen kurşun (!). Bu, zaman zaman beni düşündürür. Çözemem. Fakat bu olay kadar teammüd nazariyesini gözümden düşüren başka bir olay hatırlayamıyorum.

c) Suçlu Bulunmazsa:

Üç arkadaştılar. Çocukluktan beri, kardeş gibi. Üçünden birini vurdular. Geri kalan ikisi öç almağa karar verdiler. Arkadaşlarını öldürenin yolunu beklediler. Bir akşam üstü, alaca karanlıkta yolun kenarına pusu kurdular. Gelene aynı anda ikisi de ateş etti. Adam yere yıkıldı. Kaçtılar. Bir süre sonra ikisi de saklandıkları bağevinde yakalandı. Suçlarını inkâr etmediler. Yalnız ikisi de ölene kendi kurşununun değdiğini, yalnız kendisinin suçlu olduğunu söylüyordu.

Otopsi raporuna göre ölenin vücudunu tek kurşun delip geçmişti. Mermi bulunmadı. Pusu yerinde ele geçen iki boş kovanın, iki ayrı tabancadan atıldığı saptandı. Ölene kimin kurşununun rastladığı anlaşılamıyordu.

Böyle durumlarda Yasamızda bir kural vardır. İki kişi ateş eder, kimin öldürdüğü belli olmazsa, ikisine de ceza verilir, ceza biraz azaltılır. Bu kuralın haklı olup olmadığını bu olaya kadar çözememiştim. Haksızmış. Suçluyu bulmak Devletin görevi değil mi? Bulamadı diye neden birinin suçsuz olduğunu bildiğimiz halde ikisine de ceza veriyoruz !).

Neyse, kural uygulandı. Hüküm kesinleşti. İkisi de cezaevinde aynı koğuşa kondu. Olaydan söz açıldığında biri öbürüne:

— Biliyor musun, rastlayan benim kurşunumdu, sen, benim yüzümden boşuna yatıyorsun, dediğinde öbürü:

— Yanılıyorsun, değen benim kurşunumdu, diye yanıtlardı.

Günler böyle geçti, aylar da. Seneler geçmeye başlayınca, aralarındaki konuşma değişti:

— Sen haklıymışsın, rastlayan benim kurşunum değildi.

— Ben de sana söyleyecektim. Çok düşündüm. Ben ateş ettiğim zaman, yere doğru eğilmişti. Benim kurşunum rastlamış olamaz. Rastlayan senin kurşunundu.

Bundan sonra tartışma, zaman zaman kavgaya dönüştü. Koğuştakiler olayı ayırdı. Cezaevi Müdürü birinin yatağını pencerenin, öbürününkini kapının yanına koydurdu. Birbirleriyle konuşmaz oldular.

Bir gün, sabah teneffüsünde avluya çıkan koğuştakiler dönüşte ikisini de kanlar içinde buldular. Birinin elinde mangal sapından, diğerinin elinde karyola ayağından sivriltilmiş demir vardı; sıkılmış, yumruklaşmış avuçlarından zorla alınabildi. Cankurtaranla hastaneye götürülürken ikisi de yolda öldü.

Bu olayın düşündürdüğü: Adalet asıl suçluyu bulamadı diyelim. Hiç olmazsa suçsuzu cezalandırmasın.

ç) Çekiç ve Titreşim:

Bilmem, incelediniz mi? etkisini? Titreşim, belirsiz olandan, ölümcül noktaya dek uzanır. Titreşime direnç kişiden kişiye değişir. Frekans ve dalga boyu, sınırı aşınca, ölüm kesindir, fakat otopside

anlaşılmaz, psikolojik etkisini ise ayırt etmek kolay değildir. Ömür boyu çekiçle aynı yere vurmak. Bu da ayrı sorun. Sonuçta birleşiyorlar.

Kuşkusuz, karayollarını ağır araçlarla açabiliriz, greyderlerle, buldozerlerle. Yol açılınca kim faydalanır? Devlet diyelim. Devletin kimleri yaşatmak için kimleri ödürebileceğini gösteren bir kural var mıdır? «İnsan insana mutlaka bir şeyler borçludur» derler. O kadar insan, o kadar çok insana borçlu ki.

Ağır titreşimli araçların yapımında, onları kullanan insanın direnç süresi de hesaplanır. Araç eskidikçe, titreşim artar. «Miad»ın dolduğunu denetimde, yönetimi birazcık kayırmanın neden olduğu «Psikolojik Felaketler» sanıldığının çok üstündedir.

Size kaportacı Ahmet Usta ile Buldozer operatörü Yusuf'un olayını, karma anlatacağım. Şimdi ikisi de cezaevinde değil, akıl hastahanesinde. Ne zaman çıkacaklarını bilmiyorum.

aa) Kaportacı Ahmet Usta:

Ankara'da büyük bir garajın kaporta bölümüne çırak girmişti, küçük yaşta. Yıllar geçti. Eli yatkındı Usta oldu. Bütün yaşamı elindeki çekiçle, otomobil kaportalarını tamirle geçti. Ün kazandı. Avuç içinde sıkılmış kağıt gibi, külçe haline gelmiş arabayı ona teslim ederlerdi. Bir ay sonunda araba yenisinden farksız olurdu. Bunu sadece elindeki çekiçle başarırdı.

İlk günlerde iyi huylu idi, güleçti, konuşkandı. Sonra bir tühaflaştı. Sonunda kimseyle konuşmaz, insandan kaçar oldu. Etrafına hep kuşkuyla bakardı. Bazan kendisinden geçmiş gibi, durmadan, çekiçle aynı yere, gittikçe hızlı vurmaya başlardı, yoruluncaya kadar. Böylece saç deliniyordu. Müşteriler şikayete başladılar. Garajın Müdürü, Ahmet Ustayı bir kaç kez azarladı. Bir gün, beklenmedik bir

şey oldu. Ahmet Usta elindeki çekiçle müdürün odasına girdi. Yetişenler O'nu çekiçle müdürün başına, bir araba çamurluğunu düzeltirken yaptığı gibi, hızlı hızlı vururken buldular.

Akıl hastahanesinde Ahmet Ustanın sağ elini, çekiç kullanırcasına duvarlara vurmasını bir türlü önleyemediler. Şimdi sağ kolu, bir kayışla vücuduna bağlı, dolaşıyor, hastahane avlusunda. Kendi kendine mırıldanarak. Ne dediği anlaşılmıyor.

bb) Buldozer Operatörü Yusuf:

Samsun - Sinop yolu, hiç de kolay açılmadı. Sinop'a varmadan, aşağıda, denize bakmakla, dağları saran gökyüzüne bakmak arasında, yamaçları düzleyen Buldozer'in üstünde çalışan insan, bir süre sonr başkalarına hiç benzemiyor. İş dönüşü, ne gürültü, ne titreşim, dinmiyor. Bu alışkanlık, yabancı sesleri, hatta en yakınlarının konuşmalarını bile çekemez hale getiriyor. Nedenini anlatmak güç.

Yusuf, yorgun döndüğü bir akşam, ağlayan küçük çocuğunu, susmadı diye, alıp yere çalmış, çocuk ölmüştü. Şimdi akıl hastahanesinde Yusuf. Zararsız hastalar koğuşunda, ağzı, ile buldozer taklidi, garip bir gürültü çıkararak dolaşıp duruyor.

d) Çocuk:

Hakim kararı okudu: Kadın kusurlu görülmüştü. Boşanmaya karar verilmiş, fakat çocuk annesine bırakılmıştı. Adam sarardı. Artık koca değildi, sadece baba idi. Kadın, erkek ve çocuk mahkeme salonundan çıktılar. Arkalarından yürüdüm. Çocuğun elinden biri öbüründen diğeri tutmuştu. Bir süre çocuğu çekiştirdiler. Sonra çekiştirme durdu. Üçü birbirine sokulmuş gibi geldi bana. Sonrasını bilmiyorum.

4. GENELEV KADINI :

Sosyal sorunların gereğini ortaya koymakla, tahrif edilmiş şeklini, (bazen karikatürünü) topluma sunmak aynı şey değildir.

Bir tek «karma»nın üstün değerine inanıyorum: «İnsanlık ve hukuk karması». Ancak bu inançla «tembel, katı ve zalim» bir topluma karşı «i n s a n»ı koruyabiliriz.

«Kendini satan insan». Sorun böylece ortaya konursa taraftar bulur. Ama, oyunu almağa çalıştığımız kişilere düşünmek olanağı vermişsek, içdenlik dokunulmazlığına sığınabilirmiyiz!

Söylenen şu: Fuhuş insanın en hayvansal tarafı. «Zaruri kötülük». Bunlar içdensiz düşüncelerin ürünü. Hele «doğuştan» suçlaması. «Doğuştan suçlu» terimine benzer. «Doğuştan fahişe» (!). Sonra yasalar. «Yasaların suç ortaklığı».

Bazı ülkelerin kanunlarında «fahişe» tanımlanır. Bu tanımların hepsinin kökeni «Roma Hukuku»dur. Digeste (533) şöyle tanımlar: «Kişisel duygu dışında (sine delecti), para karşılığında (pecunia accepta) kendini herkese veren (palam omnibus) kadın fahişedir».

Fuhuş. Bir «sonuç»u olmayan meslek. Erkeğini seçmekten, ana olmak hakkından yoksunluk.

a) Kimlik :

Tanık kimliğini söyledi, genelev kadını idi. Hepimiz ayağa kalktık. Başkan tanığa yemin verdiriyordu.

«Namusun, vicdanın üzerine yemin ediyor musun?»

Kadın başkana baktı. Etrafına bakındı. Başkan bağırdı.

— Yemin etsene be kadın.

— Edemem Reis bey, çarpılırım. Namus dediğini çıkar edeyim.

Başkan durakladı. Başını başka tarafa çevirdi, zabıt katibine yaz dedi.

— «Tanığa usulen yemin ettirildi».

b) Gidilecek Yer:

Genelev kadının yastığı altında, yarısı koparılmış, plaka esrar bulunmuştu. Kadın yargılanıyordu. Cezası ağırdır. Kadın, bu esrarın kendisinin olmadığını, ağlayarak savunuyordu. Ağır Ceza Başkanı sanığı azarladı.

— Senin yastığının altında bulunan esrar, senin olmaz da kimin olur?

— O kadar adam gelir gider ki!

Tanıkların dinlenmesine geçildi. İri yarı bir adam geldi, yemin etti:

Esrar benimdir. O sırada kullanacaktım, kendimi kaptırmışım. Unuttum. Ağır Ceza Başkanı, tanığın gözünün içine baka baka, sordu.

— Bunun sonu sana dokunur. Ne dediğini kulağın duyuyor mu?

— Reis bey, benim yerime yatmasını istemem.

Başkan kadına sordu:

— Dostun mu?

Kadın başını eğdi. Ağır Ceza Kurulu müzakereye çekildi. Bir süre sonra geldiler.

Başkan kadına:

— Senin tahliyene karar verdik, dedi. Kadının dudakları titriyordu. Söylediğini güçlükle duyabildim:

— İstemiyorum.

— Neden?

— Gideceğim, yer daha mı iyi (!).

c) Meslek :

Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı tanığın kimliğini sordu:

— Adınız, yaşınız, mesleğiniz?

Tanık ürkek tavırlı bir kadındı. Adını, yaşını söyledi, durdu. Başkan tekrar sordu:

— Mesleğiniz?

— Affedersiniz Reis Bey, genelev kadınıyım.

Başkanın yanıtı şöyle oldu:

— Sen bizi affet, kızım.

Tanık durakladı. Tuhaflaştı. Başkanın demek istediğini anlayamamıştı.

5. KİM SUÇLU :

Fransız Yargıtay'ının bir kararında okumuştum: Bir adam bahçesinde yetiştirdiği elmaları hırsızlardan korumak için çeşitli yollar denemiş, başaramamıştı. Bahçesine çepeçevre parmaklık çekti. Yine önleyemedi. Sonunda demir parmaklıklara elektrik akımı verdi. Bir kaç gün sonra parmaklıklar üstünde bir çocuk cesedi bulundu, kavrulmuş. Adam ısrarla hırsızlığı önlemek istediğini savunuyordu. Fransız Yargıtayı hırsız da olsa yaşama hakkının maldan önce geleceğini gerekçe göstererek hükmü onayladı.

Daima düşünürüm. Mal, elma bahçesi sahibinin değil de Devletin olursa acaba ne değişir?

a) Anlatacağım Olaya Gelince :

Serin esinti bütün gün güneş altında yanmış buğday tarlalarının üstünde esip, kuyu başlarında yığılıp kalmış sürüleri ve insanları tekrar yaşamaya zorluyordu. Geceleri yıldızlar daha parlak gözükür. İşte böyledir, Güney sınırlarımız. Buna tek şey ekliyebilirsiniz: Kekik kokusu, ılık ve yumuşak. Karakollarda jandarmalar. Sonra gece hazırlığı. Çoğu kez bir gaz ocağı üstünde, yağda kızaran soğan. Bu tek yemeğin üstüne içilen çay. Manyatolu telefon. Haber anlaşılmıyor, piller zayıflamış, bozuk.

Sınır ilçelerinde, birinin kulağına eğilip bir şeyler soracak olursanız, size mutlaka bir yeri, o da sizin gibi çekinerek gösterecektir. Suçta anlaşma, yine de anlaşmaktır.

Neresi olduğunu söylemek istemiyorum. Diyelim, güneydoğu. Sıra sıra küçük dükkânlar... kolsuz Recep, Şirden Mehmet, Topal Ali'nınkiler. Hepsi Mayın'dan. Şirden Mehmet'in yüzüne bakmak bile

güçtür. Sola kaymış ağzı ile, ne tarafa baktığı belli olmayan gözleri ile sizi çağırır gibidir. Bu bakış evvela insanı iter, sonra meraklandırır, kendine çeker. Her çeşit kaçak eşya bulunur, dükkânında.

Şimdi bu ilçenin daha güneyine inelim: Aysız gecelerin karanlığında, gecenin yarısından sonra çekirge seslerini, çoğu kez, donuk bir patlama sesi keser. Yakın köylerde kadınlar bağırışır, erkekler susar. Köpekler ulur, uzun uzun.

Kaçakçı için yaşam bir «son oyun»dur, istese de istemese de. Ayrılırken helallaşır. Ya dönerse. Göreceği saygı.

Memo'nun yaşamı bir sınır köyünde geçmişti. O doğmadan babası parçalanmıştı. Mayından, Ağabeyine Topal Veys derler. Sağ ayağı dizden yok. Baba mesleğinin kaderi. Memo Şehmuz'un adamıdır. En iyi yol açan, iz süren O'dur. Mayın temizlemek kolay mı? Kan kardeşi Hamo ile çözemeyecekleri düğüm yoktur.

Bir seferinde elli katırlık yük ile, iki binlik sürü geçirilecekti, sınırdan. Memo yanında Hamo gece yarısı işe koyuldular. Tek tük konuşuyorlardı, kısık sesle. Parmakları, dizleri kan içindeydi. Mayının memesini bulmak sabır ister. Arada bir durup etrafı da dinlemeli.

Memo, beklemediği anda bir patlama ile irkildi. Taş toprak yağdı, başının üstüne. Yanında bir şey zıpladı. Canlı bir şey. İrkildi. Bir kol. Mayın Hamo'yu parçalamış, kolu Memo'nun yanına düşmüştü. Kolun ucunda avuç. Sonra parmaklar kapanmaya başladı, teker teker. Yumruk gibi. Memo kolu kaptı. Bu ona, kucağında Hamo'yu bir yere taşıyor, yetiştiriyor, gibi geldi. Pek hatırlamıyordu, dönüşü. Şehmuz'un, halılarla döşeli evinde minder üstünde, namazını kılıp bitirmesini beklerken, elleri titreyen Memo sigarasını güç tutuyordu. Hamo'nun kolunu, Şehmuz'la kendi arasına koymuştu. Olayı bir çırpıda anlattı. Şeyh'in siyah sakallı yüzü sarardı, hafifçe. Yerde

duran kola pek bakamıyordu. Memo'yu teselli etti: «Az yaşa, çok yaşa, akıbet gelir başa». Ölüm hepimizin sonu. Memo Şehmuz'un uzattığı parayı aldı. Bekledi, sonra:

— «Hamo'nunki» dedi.

Şehmuz:

— «O öldü» diye yanıtladı.

Hamo'nun karısı, beş çocuğu. Memo'nun gözlerinde bir şeyler uçuşuyordu. Gerisi malum.

Karar: Memo Şehmuz'u Hamo'nun kolunu başına vura vura öldürmüştü. Memo'yu kurtaracak maddeyi kanunda çok aradım. Bulamadım. Hep düşünürüm. «Suç kimin?» Devletin mi, Şehmuz'un mu, Memo'nun mu? Yoksa daha ötesinde mi?

b) Tutuklama :

Hukuktaki bazı deyimlerle gerçeği karşılaştırırsak şaşırmamak elden gelmez. Örneğin: «Mahkûmiyet kararı kesinleşinceye kadar sanık suçsuz sayılır». Bu kural Anayasalarda da yer alır. Teknik adı şudur: «masumluk karinesi».

Madem ki her sanık hükme kadar suçsuz sayılacaktır, o halde neden tutukluyoruz? Tutuklanan çevresi de suçsuz sayar mı?

Bu «suçsuz»u Ağır Ceza Mahkemesine jandarmalar getirir, jandarmalar götürür. Getirirken kelepçelidir. Duruşmada kelepçeleri sökülür. Tutanağa şöyle geçer: «serbest olarak duruşmaya alındı», sadece kelepçesizlik serbestlik midir? Ya duruşmada sanığın arkasında duran iki jandarma! Biraz evvel sökülen kelepçe, giderken takılmayacak mı?

Aradan on yıl geçmiş, suçsuzluğu anlaşılmış, adam beraat etmiş, salıverilmişti. İlk yadırgadığı şey yanında jandarmasız, elleri kelepçesiz yürüyebilmekti. Alışması kolay olmadı.

On yılda çok şeyler değişmişti. Geçen «on» yıl, sadece sayı değil ki. Yaşlı Ana - Babası ölmüşlerdi, kederlerinden. Karısı intihar etmişti, sürünmekten. Acıyanlar, küçük kız çocuğunu evlatlık vermişlerdi, el kapısına. Çıkınca aradı, bulamadı.

Bana öyle geliyor ki, Adalet yanıldığını anlayınca geri veremeyeceğini baştan almamalı. Ben yaşlı bir avukatım. «Masumluk karinesi»ni şimdi daha iyi anlıyorum. Tutuklamaya gelince, bu yeni zamanların icadı. Eski uygarlıklarda tutuklama yoktu. Davanın sonu beklenirdi.

c) Yıldızeli Kahvesi :

Erzincan'dan Ankara'ya dönüyordum. Kara kış bastırmıştı. Kar yağıyordu. Otobüsün en arka sırasında, giriş kapısının bitişiğinde yer bulabildim. Yanımda, mavzerini ayaklarının arasına sıkıştırmış bir jandarma eri oturuyordu. O'nun yanında boylu, zayıf bir adam. Düşünceli. Sonradan öğrendim. Erzincan'da inşaatta çalışıyormuş. O'nun yanında bir kadın, karısı, kucağında küçük çocuğu. Küçücük bir çocuk, yüzü sapsarı. Kadın çocuğunu sallıyor, hafifçe. Gözüm çocuğa takılıyordu, zaman zaman. Hiç kıpırdamıyordu. Gözleri kapalı. Dayanamadım, eğildim, babasına sordum:

— Çocuk hasta mı?

Bir süre cevap vermedi, neden sonra yüzüme bakmadan:

— Dedesi istemiş, Yozgat'a götürüyoruz, dedi.

Yanımdaki jandarma uyukluyordu. Mahkûm başını yere eğmişti. Belki de utancından. Otobüsteki bazıları dönüp dönüp

mahkûma bakıyorlardı. Bir sorundur, memleketimizde, «Mahkûm nakli». Bir yerde okumuştum: «Hiç kimse her şeyi ile hükümlü değildir» (!).

Saatlerce konuşmadan yol aldık. Kar tipileşmişti. Sivas'a vardık. Otobüsün muavini «yarım saat ihtiyaç molası. Çaylar şirketimizden», dedi. İnmedim, yanımdakiler de inmediler. Biraz sonra birisi tepsi içinde çayları getirdi. Otobüste kalanlara, dağıttı. Jandarmalar çaylarını aldılar. Çayı getiren, mahkûma verip vermemekte, tereddüt ediyordu. Yanındaki jandarma mahkûm «al» dedi, mahkûm:

Kelepçeyi çöz de alayım, deyince, jandarma:

— Olmaz, yasak diye cevap verdi.

Hükümlü birbirinden ayrılmayan iki avucu ile çay fincanını tuttu. Ağzına götürürken çayın bir kısmını döküyordu. Yarısını içebildi.

Yarım saat sonra otobüs hareket etti. Garajlardan çıkınca tipi daha da bastırdı. Çerçik yokuşunu güçlükle çıkabildik. Yolun sağında solunda şarampola yuvarlanmış, araçlar. Bir otobüs kamyonla çarpışmış. Çok olmamış. Trafik gelmiş, zabıt tutuyordu. Biz yolumuza devam ettik. Şoför tipiden önünü göremiyordu. Yavaş yavaş yol alıyorduk. Yıldızeli'ne yaklaştık. İlerde bir TIR kamyonu devrilmiş, yolu kapamış. Şoför Yıldızeli yol kahvesi önünde durdu. Saatlerce bekleyecektik, yol açılsın diye. Hepimiz kahveye girdik. Kahve kalabalıktı. Birisi kadına yer verdi. Kadın oturdu. Çocuğu masanın üstüne koydu. Arada bir çocuğun yüzünü okşuyordu. Biraz ilerde jandarmalarla hükümlü yer bulmuş, oturuyorlardı. Gözüm ilişti. Hükümlü acı ile yüzünü buruşturuyordu. Biraz yanlarına sokuldum. Şöyle konuşuyorlardı.

— Dayanamıyacağım, çok sıkıştım, çöz şu kelepçeyi. İstersen helanın kapısının önünde bekle, diyordu, hükümlü. Benim yanımda oturan jandarma hiç aldırış etmedi. Hükümlü mütemadiyen yalvarıyordu. Daha genç olan jandarma hükümlüyü aldı, götürdü. Kelepçeyi çözdü.

Yanlarından ayrıldım. Pencerenin yanına gittim. Dışarıya baktım. Tipi dinmişti. Yıldızeli kavşağında Tokat ayrımına kadar görünüyordu. Arada tarlalar. Sonbahardan kalma buğday artığı sapları, karlar. Beyaz - sarı.

Birden durakladım. Önde biri kaçıyordu. Arkada genç jandarma. Kaçan uzaklaşıyordu. Jandarma tüfeğini doğrulttu, bir el ateş etti, tutturamadı. İkinci kez... Kaçak yere düştü. Arkadan ikinci jandarma yetişti. Kaçağı sürükleyerek getiriyorlardı. Kahveye girdiler. Mahkûm kan kaybediyordu, sararmıştı. Acıyanlar oldu. Biri beni gördü.

Doktor bey sarsana şunun yarasını, dedi. Beni doktor sanmışlardı, giysi farkından.

— Doktor değilim, dedim.

Kan yerde, gölleniyordu. Kahveci telaşlanmıştı. Çırağına bağırdı. «Git doktoru çağır» dedi. Yıldızeli'nde Hükümet tabibi varmış. Bir hayli bekledik. Doktor geldi. Baktı, yarayı sardı. Kurşun atardamara değmemişti. Tehlike yoktu.

Bu sırada haber geldi. TIR kamyonunu kenara çekmişler, yolu açmışlardı. Jandarmalar yaralıyı alıp otobüse binmek istediler. Doktor bırakmadı. «Adli vak'a, olmaz. Savcı beyi bekleyin» dedi. Jandarmalar şaşırmışlardı. Yolcular söyleniyorlardı. Nihayet otobüs kalktı. Jandarmalarla hükümlü Yıldızeli kahvesinde kaldılar.

Güçlükle Yozgat'a vardık. Bir kısım yolcular indi. Kadın kucağındakini düşürmemek için çaba içindeyidi. Kocası yardım etti.

İndiler. Camın buğusunu sildim. Dışarıya baktım. Genç adamla karısı, yaşlı bir adamla, yanındaki yaşlı kadına doğru yürüdüler. Kadın kucağındaki çocuğu yaşlı adama verdi, sonra yaşlı kadına sarıldı.

Fazla bakamadım. Otobüs kalktı, arka sırada oturamadım. Şoförün yanındaki tek koltuk boşalmıştı. Gidip oturdum. Hava kararmıştı. Kar yeniden başlamıştı. Otobüsün farlarına doğru koşuşan karları seyre daldım. Şoför esnedi, gözlerini oğuşturdu. Belli ki uyku bastırmıştı. Bir sigara yaktı. Radyoyu açtı. Spiker, «Urfa'dan bir hoyrat dinleyeceksiniz» dedi:

— «Kışlalar doldu bu gün,

Doldu boşaldı bu gün»

ç) Biz Öyle Karar Verdik :

Her konuda olduğu gibi Ceza Hukukunda da iyimserler vardır, kötümserler de.

İyimserlere göre «suçluyu kazıyınız, altından insan çıkar», «amaç, suçludaki insanı değil, insandaki suçluyu yok etmektir», «Islah edilemeyecek suçlu yoktur, yeter ki, Bilim bunun çaresini bulabilsin».

Kötümserler bunun karşıtına inanırlar: « İnsan suçlu doğmaya görsün, sosyal koşullar iyi de olsa, kötü de olsa suç işleyecektir, "İnsan suçlu doğmuşsa onu önlemek olanaksızdır"».

İnsan mantığının kendine bu kadar kıymasına az rastlanır. Neyse, Elimde olsa bütün Ceza Yargıçlarını iyimserlerden seçerdim.

Adliyede, Ağır Ceza Mahkemesinde sıramı bekliyordum. bir evvelki davanın sanığını jandarmalar sürüklercesine salondan

çıkarmağa çalışıyorlardı. Sanığın biraz evvel mahkûm edildiği anlaşılıyordu. Sanıkla Başkan arasında şu konuşma geçti:

— Sayın Yargıçlarım, pişmanım, iyi insan olacağım,

— Olmazsın,

— Neden?

— Biz öyle karar verdik (!).

6. TANRI BİZİ AFFETSİN :

a) Mızrap Çocuk :

Çocuğun elinden tutmuştu. Çocuğun adı «Mızrap»tı, İshak kuşu öttü. Adam durdu. Elindeki küçük eli daha kuvvetli sıktı.

— Seni kurban edeceğim.

— Et babo.

— Neden olduğunu biliyor musun?

— Bilmem, sen bilirsin.

— Bir defa ağzımdan çıktı, dönemem. Biraz acıyacak. Seninle cennette buluşuruz.

— Olur, anamı da getir.

İshak kuşu öttü, yeniden. Hep öter. Mızrap çocuk kurban edildi. Böyle şey olmaz demeyin. Olur: Yargıtay Birinci Ceza Dairesinin 2.9.1964 tarihli kararı: «Nikâhsız karısından doğan Mızrap adındaki çocuğunu kurban etmek maksadı ile boğazından keserek teammüden öldürmekten sanık A.'nın bozma üzerine, yapılan duruşması sonunda: Suçun subutuna ve sanığın bir hadiseyi atlatırsa çocuğunu Allah yoluna kurban edeceği şeklindeki inancı ile iş bu suçu işlediği anlaşıldığından bu hususun sanık lehine takdiri azaltıcı sebep olarak kabulüne mebni TCK.'nun 450/4, 59'uncu maddeleri uyarınca verilen hüküm tasdik edilmiştir».

Sonradan duydum. TRT. ekibi köye gitmiş, röportaj için. Babayı bulamamışlar. Ölmüş. Ölüm nedenini sormuşlar, yanıt şöyle: İçten çürüdü.

b) Yağmur :

Komşu köye üç senedir, bol rahmet düşüyordu. Akdere köyünde ise kuraklık vardı. Kara bulutlar gökte görünüyor, köyün üstünden,

tek damla bırakmadan geçiyor, komşu köyün tarlalarına gelince, sanki gizli bir güç, topraktan göğe uzanan bir kol gibi, kara bulutun bir ucuna yapışıyor, yere doğru çekiyor, suyunu boşaltıyor, bırakınca bulut telaşla, başka bir yöne süzülüp gidiyordu. Başkasının köyüne yağan yağmuru uzaktan seyretmek. Karmaşık duygu.

Komşu köye, üç yıl evvel, günlüğüne, bir hoca gelmişti. Geldiği akşam, sabaha kadar yağmur yağdı. Köylüler bunu uğur saydılar, hocayı bırakmadılar.

Akderelilere gelince, kuraklık gün geçtikçe artıyordu. Karar verildi. Hocayı kendi köylerine çağıracaklardı. Gizlice haber saldılar. Hoca kabul etti geldi.

Hasan'ın evi iki gözlü idi, çocukları da olmamıştı. Ayşe titiz kadındı. Hoca'ya iyi bakardı. Hoca Hasan'ın evine buyur edildi. Muhtar sıra cetveli yaptı, her gün bir evden sini içinde, hocanın yemeği geliyordu. Günler geçti, yağmur seller gibi boşanmadı, ama arada bir yağar gibi oluyordu.

Hoca hiç dışarı çıkmaz, namazdan namaza camiye giderdi. Başını seccadeden kaldırmıyordu. Ayşe ile hiç konuşmazdı, yüzüne bakmazdı. Evde gürültü istemezdi. Ağır taneli, uzun tesbihini hızlı hızlı çekerse, Hoca'nın birşey istediğini anlayan Ayşe, hemen koşardı. Hoca isteğini bir kelime ile bildirirdi.

Ayşe, beklenmedik zamanda gebe kaldı. Hasan biraz şaşırmıştı. Ses etmedi. Çocuk doğdu. Durmadan ağlıyordu. Birinci ayına basmıştı. Ağlaması kesilmedi. Hoca rahatsız oluyordu. Duaları mırıldanırken, birbirine karıştırıyor, yeniden başlıyor, yine de karıştırıyordu.

Bir gün tesbihinin tanelerini çok sertçe vurarak çekti. Ayşe geldi. Hoca başını kaldırmadan çocuğa «cin girmiş» dedi.

Akşem ırgatlıktan evine dönen Hasan'a Ayşe, Hoca'nın dediklerını anlattı. Düşündüler. Çaresini Hoca'dan sormağa karar verdiler. Hasan, Hoca'nın yanına gitti. Seccadeden başını kaldırmasını bekledi. Cini nasıl çıkaracaklarını sordu, Hoca:

— «Çocuğu götürüp dereye basın, depreşmesi geçmeden çıkarmayın, Cini su alıp götürür» dedi, tekrar duasına koyuldu.

Çocuğu götürüp suya bastılar, beklediler, sonra eve getirdiler, çocuk ölmüştü.

Mahkemenin verdiği mahkûmiyet kararını, Yargıtay Birinci Ceza Dairesi onadı (11.3.1969 tarih ve 1772/711 sayılı ilâm).

7. EVE DÖNÜŞ :

a) Afla Çıktı :

Beklenmedik zamanda evine döndü. Kadın şaşırdı. Kapıyı açmıştı, gecikerek. Koca olsun dost olsun, iki insan yirmi yıl sonra karşılaşmamalı. Neyse, oldu bir kere. Kucaklaşmak ister gibi birbirlerine yaklaşırken, kadının aceleyle sakladığı kundaklık çocuk ağlamaya başladı bir kenarda. Adam afallamıştı. Afla çıkan bu adamı, kadını ve küçük çocuğunu öldürmekten suçlu buldular. Savunma cezasının çokca indirilmesini sağladı. Sonuç bana olumlu gözüktü, bir yabancı meslekdaşımın şu anısını okuyuncaya kadar:

b) Adam Hapishaneye Düştü :

Kadın O'na mektup yazıyordu. Ümitsiz bir gününde de kadın bir başkasını tanıdı. Bu adamı hiç bir zaman sevmedi. Fakat ondan çocuğu oldu, kadın hiç sevmediği erkekten olan bu çocuğu çok sevdi. Ayrıldılar. Evvelki adam bir hapishaneden döndü. Kadın O'nu seviyordu. Hiç bir şey saklamamağa karar verdi. Doğruyu söyledi. Adam sendeler gibi oldu, sarardı, sonra küçücük yatağın baş ucuna gitti. Çocuk uyuyordu. Uzun uzun baktı. «Mademki senin çocuğun. Benim sayılır» dedi. [Not: Lütfen bu iki olayı karşılaştırınız.]

8. TERSLİK :

Garip bir «illet»tir, terslik. İki türü vardır: Doğuştan terster, sonradan olanlar (yani bulamayanlar). Bilim adamları birincilerin «gayri kabili tedavi» olduğunu söylerler. Ben buna inanmıyorum. Nedeni;

a) Kadın :

Orkestra çalıyordu. Birden durdu. Dans edenler de durdu. Yere baktılar. Bir adam pistin ortasında yere uzanmıştı, upuzun. Göğsüne bir bıçak saplanmıştı. Garşonlar koşuştular. Tanımışlardı. Yandaki masada, ufak tefek sarışın, dalgın bakışlı bir kadınla oturan adamdı, bu. Kadın, kapıdan çıkarken yakalanmıştı. Soruşturma başladı. Otopsi raporu geldi. Öldürülen, erkek giysileri içinde, bir kadındı.

Katilin, cezaevinde bana söylediklerini, ayrıntıları ile yazamayacağım. Özeti şu: Aç, kimsesiz, sokakta dolaşırken, tanışmışlardı O'nu evine götürmüştü, yedirmiş giydirmiş, sonra bu işe alıştırmıştı. Önce fark etmemişti. Bir süre geçince, o zamana kadar duygular yoğunlaşmıştı, içinde. Ondan da kendisinden de tiksiniyordu artık. O gece erkeklerle dans eden kadınların yüzlerindeki mutluluğu, bakışlarındaki doğal soyluluğu gördükçe çıldırmış gibi oluyordu. Saksafonun çığlık kopardığı sırada, kendisinin attığı çığlığı, gürültüden kimse duymadı. Dans ederken, bir masadan aldığı bıçağı bu sırada saplamıştı.

b) Erkek :

Bir yabancı meslekdaşımın anılarından okumuştum:

Bölgesinde çok tanınmış bir öğretmendi. Ahlâk dışı bir durumda yakalandı. tutuklandı. Suçunu ikrar ediyordu. Duruşmaya çıkarılacaktı. Hapishanede kendisini görmeye giden avukatına hayatının bu çirkin yönünün nedenlerini yazmak istediğini söyledi,

kağıt kalem istedi. Avukat getirdi. Suçlu, bütün hayat boyu, eski usulle, mürekkep hokkası kullandığını söyledi. Avukat ertesi günü istenen şeyi götürdü. Bir gün sonra hücreyi açan gardiyan duvarda kocaman bir mürekkep lekesi gördü. Öğretmen hokkanın cam kırıkları ile bileklerini kesmişti.

c) İtiraf :

Meslekte en sorumlu davranış, sanığa «suçunu itiraf et» demektir. Bu sorumu mesleğin dışındakliler pek kavrayamazlar. Anlatmak o kadar güç ki.

Çorum'dan Amasya'ya gitmek için yola çıkarsanız Mecitözü'nden sonra yol sağa döner. Efendik köyüne varırsınız. Köyün sırtı kayalara dayalıdır, önünde elma ağaçları, ekin, pancar tarlaları uzayıp gider. Köy varlıklıdır.

Köyün sevilen, yaşlı, en zengin adamıydı, Hüssem Ağa. Evliydi, karısı dört yıl evvel hakkın rahmetine kavuşmuştu. Bir oğlu vardı, ismi Hakkı.

Hüssem ağa'nın evine her sabah işlerini görmek üzere gelen yaşlı kadın hastalanınca yerine genç kızı Fikriye gelmeye başladı. Hüssem Ağa'nın gönlü kaydı. Fikriye'ye. Evlendiler. Fikriye'ye ilişkin bazı kötü söylentiler vardı, köyde. Fakat bunlar Hüssem Ağa'nın kulağına gelmemişti.

Hakkı biraz buruktu, söz etmedi, babasının elini öptü, izin istedi, evi terk etti. Köyün öbür ucunda bir eve gitti, yerleşti.

Fikriye çok iyi baktı yaşlı kocasına, bir dediğini iki etmedi. Her akşam Hüsmen'in romatizmadan ağrıyan ayaklarını ovar, yatırır, uyuyunca ayakucuna serdiği yatağa uzanırdı. Sabahleyin kalkar, uyuyan Hüsmen Ağa'yı kayalıklara bakan pencerenin önüne oturtur, yaptığı kahveyi götürürdü. Hüssem Ağa pencerenin önünde kahvesini

içinceye kadar ayakta beklerdi. Arada izin ister, annesini görmeğe gider, gelirdi.

Bir sabah pencere önünde kahvesini için Hüssem Ağa'ya, kayalıklardan ateş edildi, Hüssem Ağa olduğu yere çöktü.

Jandarma olaya el koydu, tek tanık Fikriye idi. Silah sesinden sonra koşmuş, elinde uzun namlulu silahla kaçarken Hakkı'yı görmüş, tanımıştı. Hakkı tutuklandı.

Hüssem Ağa'nın kafasına rastlayan kurşun, otopside çıkarıldı. Emanete alındı.

Hakkı ile uzun uzun konuştum. Bana babasını öldürmediğini söylüyordu. Keşif yapılmasını istedim. Çorum Ağır Ceza Mahkemesi kabul etti. Keşif aleyhimize sonuçlandı, Fikriye'nin dediği yerden yapılan atışla Hüssem Ağa'ya kurşun rastlayabilirdi.

Cezaevine gittim. Hakkı'ya durumu anlattım. «İtiraf» etmesi gerektiğini, eğer itiraf ederse belki cezanın indirilebileceğini söyledim. Tepkisi sert oldu, «ben babamı öldürmedim» dedi, diretti, itiraf etmesi yolundaki sözlerimden alınmıştı. Beni hor gören anlamlı sözlerine kırıldım. İnanmadığım bir savunma yaptım Mahkeme ölüm cezası vermedi, cezayı müebbete çevirdi, hüküm Yargıtayca onandı.

Bu olaydan sonra bir gün Çorum'a gitmiştim. Avukatlarla hakimlerin yemeği vardı. Beni de davet ettiler, sofrada yerim, hükmü veren Ağır Ceza Mahkemesi Başkanının yanına düşmüştü. Konuşurken söz davadan açıldı. Başkan «böyle bir savunma yapmamalıydınız» dedi. Üzüldüm, cevap veremedim.

Aradan iki yıl kadar geçti. Bir gün Çorum'dan, Hakkı'dan tel geldi, beni çağırıyordu, gittim. Hakkı'yı savcı çağırmış, olayı tekrar sormuş, bir adamın geldiğini, Fikriye ile dost olduğu sırada kendisine Hüsmen Ağa'yı öldürmeyi önerdiğini, Ağa ölünce malların kendileri-

ne kalacağını, evleneceklerini söylediğini, inandığını, sabahleyin kayalıklardan ateş ettiğini, olaydan bir süre sonra Fikriye'nin sözünü tutmadığını, Efendik'teki tüm malları satarak Amasya'da Yeşilırmak kenarında bir evde başka bir erkekle yaşamağa başladığını, bildirmiş. Ateş ettiği uzun namlulu silahı da teslim etmişti.

Savcı ile konuştum. Savcı bu adama inanmamış, teslim edilen tüfekle Hüssem Ağa'nın kafasından çıkarılan emanetteki mermiyi Adli Tıp'a göndermiş, rapor istemişti.

Bir süre sonra Adli Tıp'tan rapor geldi. Balestik Şubesi merminin bu tüfekle atıldığını bildiriyordu.

Yargılamanın yenilenmesini istedim Hakkı beraat etti. Aynı gün tahliye emrini cezaevi girişinde bekledim. Beraber çıktık. Hakkı bana döndü. «Sen itiraf et, dedin ben babamı öldürmemiştim, şimdi inandın mı?» dedi. Cevap veremedim. Hakkı'nın sesinde beni kınayan hor gören bir anlam vardı, tıpkı Ağır Ceza Başkanının sözlerindeki gibi.

9. AVUKAT VE HAKİM :

Ünlü bir Fransız avukatı olan Tolemon şunu anlatır: Genç bir avukattım. Karşı tarafın avukatı İçişleri Bakanının yeğeni idi. Mahkemeye bir genelge ibraz etti. Davasını bir kaç gün evvel İçişleri Bakanlığının yayınladığı bu genelge ile ispata çalışıyordu. Ben savunmamı yaparken mütemadiyen sözümü keserek genelgeyi hatırlatıyordu. Hakim kızdı: Sizin genelgeniz ne kanun ne de içtihattır, dedi, biraz evvel ibraz edilen genelgeyi sepete attı ve bana dönerek «devam ediniz» dedi. Sonunda davayı kazandım.

Bu Fransız avukatın anısı bana kendi başımdan geçeni hatırlattı. Zamanın iktidarınca tutulan bir kişinin avukatı idim. Bir gün müvekkilim beni çağırdı. Emniyetçe hazırlanan bir raporu nasıl oldu ise eline geçirmişti. Mahkemeye ibraz için bana vermek istedi. Almadım. «Zabıta ile temasta bir avukat» gibi gözükmek istemediğimi söyledim. Ertesi gün müvekkilim beni azletti (!).

10. KENDİ KENDİNİ CEZALANDIRMAK :

a) Felç :

Küçük çocuğu felçli idi. Kadın karakola başvurdu. Çocuğu, başına vurmak suretiyle öldürdüğünü söylüyordu. Felçli çocuğa bakmaktan usanmıştı. Rapor geldi. Çocuk mangalın üstüne düşmüş, yanarak ölmüştü. Kadın muayeneye sevkedildi. Çocuğuna çok iyi bakan, onun yanından hiç ayrılmayan anne o gün bir alış veriş için dışarı çıkmış, döndüğünde çocuğunu ölü bulmuştu. Kendini cezalandırmanın yolunu yalan ikrarda bulmuştu.

b) Resim :

Zabıta, yakalanamayan suçluların resimlerini gazetelere verir, bu zabıtanın halktan yardım istemesidir. Bu tutumun eleştirilecek bir yanı yok mu? Suçlu ile halkı karşı karşıya getirmekle ne kazanılır, bilinmez. Asıl bilinmeyen ne kaybedilir.

Olay: Geldi, Gülhane parkının, ağaçların sık yerinin en arkasındaki sıraya oturdu. Yorgundu. Ayakkabılarını çıkardı. Gün batmıştı. Elindeki gazetenin bir sayfasını yırttı. Tozlu ayakkabılarını sildi. Başını elleri arasına aldı. Bir süre düşündü. Sonra başını kaldırdı. Bakışları tuhaftı. Yere tükürdü. Ayakkabılarını sıranın başucuna koydu, üstüne mendilini serdi. Başını koydu. Uyudu.

Sabaha karşı parkın bekçisi onu gördü, dürttü. Uyandıramadı. O tarihlerde Adli Tıp Kurumu Gülhane parkının karşısındaydı. Morga kaldırdılar.

Cebindeki gazetenin ilk sahifesinde aranan katilin resmi vardı. Onun resmiydi. Morg raporu: «Ölüm nedeni saptanamadı».

c) Hayal ve Gerçek :

Karadeniz yörelerinde iki köy vardır. Giresun'a yakın. Aralarında bir dağ çukuru, uçurum gibi, içi yeşillik ve derin. Dibinde,

yukarıdan bakınca ağaçtan görünmeyen, sesi duyulan ince bir dere akar, denize doğru. Her iki köyün arkası ormandır.

Köyün birinden öbürüne gitmek için sahile kadar inmek, sonra öbür köye kadar yamacı tırmanmak gerekir, yaya iki saat kadar.

Uçurumun kenarındaki evin oğlu Recep askerden yeni geldi. Gün doğuşu alaca karanlıkta karşıya bakarken öbür köyün uçuruma yakın yerindeki evin önünde, bir kadın gördü, beyazlar giyinmiş. Bundan sonra her sabah Recep aynı yere gelir, karşıyı seyrederdi. Bir gün elini başına götürdüğü sırada karşıdaki kadın da aynı şeyi yaptı. Bazen sis basar, gözgözü görmez olurdu. Sis dağılmaya başlayınca, beyaz giyinmiş kadın – hayal gibi – yavaş yavaş ortaya çıkardı.

Nihayet Recep karar verdi. Anasını karşı köye görücü gönderdi, kızı istedi. Verdiler. Anası biraz yadırgadı, kız bu kadar çabuk verilmezki. Birkaç gün sonra çeyizleri ile birlikte gelin kız, at sırtında geldi. İsmi Fındık kız'dı.

Günler geçti. Fındık kız hiç konuşmuyor, sadece Recep'in dediklerini yapıyordu, sessizce. Bir gariplik vardı, üzerinde. Bazen gözleri bir yere takılır, saatlerce hiç kıpırdamadan dururdu. Recep seslenince irkilir, yerinden fırlardı. Arada bir Recep'in yanına sokulur, gözlerinin içine bakardı, sevgi ve hüzünle.

Zaman geçti, Recep huzursuzlaştı. Belki değişir diye çocuk yapmasını salık verdiler. Bir çocukları oldu. Fındık kız hiç değişmedi, konuşmadı.

Nihayet Recep karısını, çocuğunu aldı, öbür köye götürdü. Fındık kızı babasına teslim edip köyüne döndü.

Bir hafta kadar sonra, bir sabah Recep'in kapısı çalındı. Fındık kız, kucağında çocuğu, üstü başı perişan, yürüyerek gelmişti. Recep kadını kovdu. Fındık kız ağlayarak bir kaç adım yürüdü, sonra döndü

bir şeyler söylemek istiyor, söyleyemiyordu. Çocuğu babasına doğru fırlattı. Recep tutamadı, çocuk yere düştü, başı taşa çarptı, öldü.

Fındık kız tutuklandı, Ağır Cezada, dilsiz dilini bilen tercüman aracılığı ile güçlükle, yargılandı, evlat öldürmekten. Dava uzun sürdü. Hüküm giydi, temyiz ettik, Yargıtay tedbirsizlikle ölüme neden olmaktan kararı bozdu, tahliye kararı verdi.

Sonradan öğrendim Fındık kız her sabah evinden çıkar, ormana gider, bir meyve ağacının dibine oturur, bir odun parçasını, çocuk tutarcasına, kucağında sallarmış, saatlerce.

11. TETİĞİ BAŞKASINA ÇEKTİRMEK:

a) Sizi Cezalandıracak Kanunu Biliyor musunuz? :

Erzincan dağları birbirine hem çok uzaktır, hem de çok yakın. Bir dağdan bağırsalar öbüründen duyulur, sanırsınız. Biri hey diye bağırsa, yankılaşır «hey hey» sürüp gider, yassı taşı durgun suda sektirircesine. İşte Elif, Munzur eteğinde (ismi lazım değil) bir köyün en güzel kızıydı. Küçük yaşta evlendi. Gencecikken dört çocuk anası oldu. Sonra sıkıntılar. Kocası Mustafa Almanya'ya işçi yazıldı. Sırası geldi, gitti. Dört sene geçti aradan. Bir gün döndü, Mustafa. Altında elden düşme araba, yanında sapsarı bir alman kızı, Helga. Baba, ana, konu komşu ve de Elif ne diyeceklerini şaşırdılar. Mustafa seslendi:

— Kız Elif çabuk ol gavur kızı yıkanmak istiyor, yoruldu yolda.

Kuma olur olmasına. ama gavurdan da olur mu? Her şey o kadar değişti ki.

Sıcak su hazırlandı. Alman kızı tekneye alışmamış. Yıkanamadı.

— Musta, Musta, diye sokulup ağlıyordu.

Dönüş günü geldi. Mustafa büyüklerinin elini öptü, dualarını aldı. Sıra Elif'e gelmişti. Bebelere sordu, samanlıkta «seni bekliyor» dediler. Mustafa, Elif'in kendisine daha yakından, gözlerden uzak vedalaşmak istediğini sandı. Doğrusu iyi davranmıştı. Alman kızına hizmet etmişti, başı eğik sessizce. Mustafa bir kaç iyi söz etmege karar verdi. Samanlığa doğru yürüdü. Erzincan köylerinde samanlıkların kapısı dışa açılır. Kapının önüne geldi.

— Elif, aç dedi.

Elif yumuşak bir sesle:

— Sen, aç ağam dedi.

Mustafa kapıyı çekti. Bir ses geldi, boğuk. Elif çiftenin tetiğini eliyle eğirdiği en kalın yünle samanlığın kapısına bağlamış namlusunu ağzına dayamıştı. Kafası parça parça olmuştu.

Mustafa'yı karısını öldürmekten yargıladılar. Dava uzun sürdü. Sonunda onun öldürmediğini ispat edebildik. Beraat etti. Tahliye olduğu gün yanıma geldi. Ne diyeceğimi bilemedim. Bu olay bana bir yazarın, buna benzer bir olayı yargılayan hakime söylettiği sözleri hatırlatır. Hakim beraat kararı verir. Sonra sanığı yanına çağırır, sorar;

— Sizi, cezalandıracak bir kanun biliyor musunuz?

— Bilmiyorum.

Hakim cevap verir:

— Ne yazık ki ben de bilmiyorum.

b) Kaçak :

Polis Memuru idi. Bir cezaevi kaçağını vurmuştu. Kaçağın cebinde bir tabanca bulundu, namlusuna sürülmüş bir mermi ve jarjöründe dört fişek. Yalnız öldürülen kaçağın elindeki simitvesson toplu tabancada ne mermi, ne boşkovan vardı. Savcı, polis memurunun zamanından evvel ateş ettiğini ileri sürüyor ve cezalandırılmasını istiyordu.

Davasını almadan evvel bana olayı anlatmasını istedim;

— Katilin eşkalini vermişlerdi, dikkatli olun tehlikelidir demişlerdi. İhbar alınmış. Katil bizim bölgede görülmüştü. Bir kış gecesiydi, devriye geziyordum. Rastladım, eşkali uyuyordu. Silahımı çekip, dur dedim. Bir el ateş etti. Kendimi köşebaşındaki duvara sipere attım. Bağırdım. Teslim ol, yoksa vururum dedim. Bir durakla-ma oldu, başından çıkardığı kasketi sokağın ilerisine doğru attı ve kaskete ateş etti. Kasket yerinden oynadı.

— Bak dedi, nişancıyım, kendini kolla.

— Beni vurursan tekrar katil olursun.

— Ne çıkar. Ben kaçmak için seni vuracağım, sen kanun adına beni vuracaksın, arasında fark var mı? Bırak gideyim, senin çoluk çocuğun vardır elbette, sana yazık olmasın.

— Ya senin çoluk çocuğun yok mu? Ben seni öldürürsem onlara yazık değil mi, onları sevmiyor musun? dedim, boğuk bir sesle cevap verdi.

— Karım da vardı, iki çocuğum da. Hele küçüğünü çok severdim. Üçünü de öldürdüm. Zaten karım da bunu istemişti, bizi kurtar artık demişti.

— Peki neden öldürdün acımadın mı?

— Sen bunu anlamazsın. Sen hiç aç kaldın mı, süründün mü?

— Kendini de öldürseydin ya!

— Toplu tabancayı şakağıma dayadım, kurşunların hesabında yanılmışım. Patlamadı. Sonra beni yakaladılar.

— Öyleyse niye kaçtın hapishaneden?

— Hapishanede insan kendini öldüremiyor ki.

Biraz duraklama oldu. Katil bir şeyler yaptı. Anlayamadım. Birden fırladı. Karşıma dikildi. Toplu tabancasını çekti. Tak diye tetiğin düştüğünü duydum. Silah patlamadı. Toplunun horozunun tekrar kalktığını görür gibi oldum. Ateş ettim. Şöyle bir döndü. Yere düştü. Tekrar ateş eder korkusuyla üstüne atıldım. Üstünü aradım. Cebinden bir tabanca çıktı. Baktım. Namlusunda sürülmüş mermi vardı. Elindeki toplu tabancayı aldım. Namlusunu aşağıya kıvırdım. Baktım boştu. Toplu tabancalarda atılan mermilerin kapçıkları hazne-

de kalır. Hazne boştu. Şaşırdım. Yere çömeldim. Başını dizime koydum.

— Neden bunu yaptın dedim, mırıldandı:

— Ben karımı, çocuklarımı öldürmüş sayılmam. Sen de beni öldürmüş sayılmazsın. Sağol. Ellerin dert görmesin, dedi. Başını hafifçe çevirdi. Soluğu kesildi.

Dava kısa sürdü. Polis memuru beraat etti. Duydum meslekten ayrılmış, şimdi başka iş tutuyor. Arada mektuplaşırız.

c) Ruhsatlı Tabanca :

Yıl 1969. Bir meslekdaşım kendisine tabanca taşıma ruhsatının verilmesi için resmi makamlarda aracı olmamı istedi. Silaha meraklı imiş. Hatırladım. Fakültede kendisinin hocası idim. Daima on numara alıyordu. «Ümanist Doktrin»i çok iyi kavramıştı. Ruhsatı aldık. Bir gün intihar ettiğini öğrendim, gazetelerden. Mektubu haberden sonra geldi. Yazdıkları şu: «Sizin aldığınız ruhsatlı tabanca ile (hukuka uygun olarak) kendimi öldüreceğim. Maksadım, sizi en uygun ceza ile cezalandırmak. Verdiğiniz, Ümanist Doktrin karışımı, duygusal on numaralarla bundan sonra insanları aldatmayınız. Ellerinizden öperim».

Bana en çok acı veren anı budur. Yine de ümanist doktrini sürdürmek çabasındayım. Yanılıyorsam, beni affetmesini niyaz edeceğim bir «kudret»e o kadar çok inanmak istiyorum ki.

ç) Mertlik :

Bana sıkı sıkıya tembih etmişti. Suçsuz olduğunu savunmayacaktım. Halbuki içimde suçsuz olduğu hakkında kuvvetli bir inaç vardı. Dediğini yaptım. Mahkeme «kıskançlık» dedi. Cezayı indirdi. Sonra bu olayı unuttum.

Bir gün, başka bir iş için cezaevine gitmiştim. O'na rastladım. Kalemde çalışıyordu. Uslanmış, hükümlüler kalemde çalıştırılır, bir

çeşit mükafat. Bana bir kahve ısmarladı. Hapispane kahvesinin tadı bir başkadır, koyu ve acı olur.

Eski olaydan söz açıldı. Anlatayım dedi.

— «Bir gün Yanıklar yokuşundan aşağı iniyordum. Yolda kimseler yoktu. Baktım bir kadın bir adama sarılmış, paramı ver diye bağırıyordu. İşi anladım. Yanlarına gittim. Adama bir yumruk attım. Cebinden cüzdanını alıp kadına parasını verdim. Cüzdanı iade ettim. Adam, korktu kaçtı. Sonra kadınla dost olduk. Çok iyi geçiniyorduk. O akşamları işe çıkardı. Bir süre sonra aksileşmeye başladı. Kadın kısmı aşık olursa, aksileşir, beklemeli. Bir sabah yanımdan sessizce kalktığını hissettim. Baktım, belimdeki kama yerinde yoktu. Hemen fırladım. Yolun başına geldiğim zaman, bir adamın kadına attığı tokatın sesini duydum. Onlara doğru koşarken adam yere düştü, göğsünde benim kama saplanmış duruyordu, Kadına ne yaptın diye bağırdım. Kamayı çektim. Kadın adamın üstüne kapandı, başladı ağlamaya. Ölene gözüm ilişti. Yakışıklı delikanlı idi, doğrusu. Nasıl oldu bilmem, bir polis ile bir bekçi yanımızda belirdi, polis sordu:

— «Niye yaptın, be Ahmet» Sabıka az değil ki, polisler beni tanır. Söyleyecektim. Gözlerim kadının gözlerine değdi. Gece gibiydi, gözleri. Diyemedim.

— Peki cezaevine girince kadın seni aradı mı? diye sordum.

Önceleri her ziyaret günü gelirdi. Arada bir para, sigara gönderirdi. Sonra arası uzadı, gelmez oldu. Ama gam çekmiyorum sanma. Gece gibiydi gözleri. Güzel kadındı. Unutamıyorum.

d) Kanun :

Ergani deyince bakır, Zonguldak deyince kömür, çeltek deyince linyit gelir insanın aklına. Kural : «yasalar ülkenin her yerinde aynı biçimde uygulanır». Ya, toprak altında?

Durmadan, kesik kesik çalan siren, çoluk, çocuk, kadınlar koşuşur kuyunun çıkışına. Daha sonra asansör çalışır, çıkanlar yakınlarına doğru giderler, koşarcasına. Kucaklaşırlar. Kurtulanlar sevinçle uzaklaşır. Her seferinde bekleyen beş on kişi kalır, geride.

Kim kusurlu idi. Bilemiyorum. Olay toprak altında, maden ocağında olmuştu. Anadamardan yeni bir göz açılıyordu. Genç mühendis durakladı. Vardiya çavuşuna güvenlik direklerini neden çapraz vurduğunu sordu. Çavuş biraz alaylı, biraz da kabaca, «bu böyle çatılır» dedi. Mühendis kızmıştı. Çavuşa bir tokat attı. Çavuş tabancasını çekti, ateş etti. tutturamadı. ikinci kez ateşleyemedi. Bir anda toz toprak ve gürültü birbirine karıştı: Çökük, yankıdan.

Beş kişi ölmüş, mühendis ile vardiya çavuşu kurtulmuştu. Mühendise, attığı tokattan ceza verdiler. Çavuşa verilecek ceza çok tartışıldı. Beş kişinin ölümüne sebep olmaktan mı, yoksa mühendisi öldürmeğe kalkışmaktan mı ceza verilecekti? Kanunda bir kural vardır. Bir eyleme iki ceza verilmez. Hangisi daha ağırsa o verilir. Mahkeme kurala uydu, öldürmeğe kalkışmaktan ceza verdi.

Ölenler için işletme büyük bir cenaze töreni düzenledi. Müdürün söylevi çok dokunaklı oldu. Ağlamayan kalmadı.

Ölenlerin geride bıraktıkları için açılan tazminat davasına gelince, dava kazanılamadı. Olay, ocakta olmuştu, fakat iş kazası değildi. Çavuşun kişisel kusurundan işletme sorumlu tutulamazdı. Ne diyelim, Kanun böyle, Kanun ülkenin her yerinde aynı biçimde uygulanır, toprak altında da (!).

e) Suçlu Kim

Niğde Aksaray'dan Ulukışla'ya gitmek için Hasan Dağ'ın eteğinden geçilir. Kış gecelerinde dağın başı, karla örtülü, gündüz gibi aydınlık, etekleri karanlıktır. Hangi yönden bakarsanız bakın dağ

aynı yükseklikte, aynı görkemde, çok kez başı bulutlu, çember içindedir. Ulukışla yönünde bir köy, Dağ'ın arkasında, Nevşehir'e bakan yönde bir köy vardır.

Olay gecesi Ulukışla yönündeki köyün en kenarındaki evin ışıkları söndü, iki adam çıktı, evden. Biri uzuncaydı, elinde tüfek vardı. Öbürü daha kısa boylu. Baba, oğul. Kimseye görünmemek için sessizce yürüdüler, üç saat kadar. Epey yol almışlardı, dağın çevresinde. Oğul babasının kolunu tuttu:

— «Bağışla Baba» dedi.

Yanıt şöyle oldu:

—.«Yoldan dönülmez oğul».

Bir kaç saat sonra Nevşehir yöresindeki köye geldiler, bir eve yaklaştılar, içerde idare kandili yanıyordu, baktılar. Bir erkek, bir kadın uyuyordu. Baba, oğluna silahı verdi, at dedi. Oğul silahı aldı, yöneltti, titriyor, ateş edemiyordu. Kadın, annesi idi. Baba, silahı aldı, ateş etti. Odadaki adam kalkar gibi oldu, sonra düştü. Kadın uyanmıştı kapıya doğru kaçarken ikinci mermi ona rastladı.

Silah sesine köydeki köpekler, hep birden havlamaya başladılar. Kaçan Baba - oğul iki saat ötede jandarma karakolu önüne yaklaştıklarında gün ağarıyordu. Baba, tüfeği oğluna verdi. «Ananın o adama kaçtığını, namus meselesi yüzünden öldürdüğünü söyle» dedi. Oğul babanın elini öptü. Baba oğlunu bağrına bastı.

Biraz sonra oğul karakola yürüdü. kapıda bir nöbetçi vardı. Karakolun ışıkları yandı.

Mahkemede oğul suçu kendisinin işlediğini savundu. Ceza verdiler. Yaştan indirildi.

12. KAN DAVASI:

a) Yoroz Burnu :

Akçaabat deniz feneri Yoroz burnunda, bir kayanın üstündedir. Yanından karayolu geçer. Arkadaki sırtlardan bir tuhaf görünür, hele denize sis inerse. Geceleri yanıp söner, telaşla. Trabzon'da, Rize'de davalarım olur, ara sıra. Akçaabat fenerinin önünden geçerken hep düşünürüm. Temel ile Murat'ı.

Karayolunun öbür yanında iki fındık bahçesi vardır. Birbirine bitişik. Kalın bir çitle ayrılmışlardır. Her iki bahçenin dibinde iki mezar vardı, taşları kireçle boyalı. bembeyaz. Sağdaki bahçenin oğludur Temel, soldakinin Murat.

Olay adliyeye şöyle ulaştı: Bodur ormanlık içinde, bir alanda, iki çocuk, koma halinde bulundu. Birbirlerine sarılmışlardı, kardeşçe. İkisi de ağır yaralı idi. İkisinin elinde birer tabanca vardı. Biri Brovnik, öbürü Kırıkkale. ikisi de yeni atılmıştı. Namlu barut kokuyordu. Hastahaneye kaldırdılar, ikisi de kurtarıldı. Yargılandılar. Ben Temel'in avukatı idim,yaşlı bir meslekdaşım vardı, Karadenizli. O da Murat'ın avukatı idi. Karşılıklı meşru müdafaayı savunduk. İkisi de beraat etti.

Olayı Temel bana, sonradan şöyle anlattı. Kendi bahçelerindeki mezar babasının, öbür bahçedeki mezar da Murat'ın babasının. Kan davası varmış aileleri arasında. Dedeleri de böyle ölmüş. Temel daha küçük yaşta iken annesi, onu babasının mezarına göndermiş, «git bak, baban sana bir şey yollamış mı?» dermiş. Her zaman bir şey bulunurmuş, taşın üstünde. Bazan bir çift kundura, bazan urba, daha başka şeyler. Anası ağlarmış zaman zaman. Sandıktan çıkardığı kanlı gömlekle silermiş göz yaşlarını. Bazan dayısı evlerine geldiği zaman hep babasından söz edilirmiş. Kahpece vurmuşlar. Dayısı utancından kahveye bile çıkamıyormuş. Bir gün ihtiyar amcası

gelmiş, anlatmış, mezarın yanından geçerken taşın kenarına oturmuş, bir ses gelmiş derinden, babasının sesi imiş. «İçim yanıyor, kanımı arayın» diye yalvarıyormuş, amcası mezara eğilip seslenmiş «oğlun büyüyor, sabret rahat edeceksin» demiş. Bunlar konuşulurken annesi, onun saçlarını okşarmış, yiğit oğlum dermiş.

Bir gün Temel, babasının mezarının yanına gittiğinde öbür bahçede Murat'ı da babasının mezarı başında görmüş, çit kenarına gelip konuşmuşlar. Birbirlerine içlerini açmışlar. Evlerinde olanları birbirlerine anlatmışlar. Arkadaş olmuşlar.

Bir gün Temel'in annesi acele dayısını çağırtmış. Ormanın dibinden silah sesleri geliyormuş. Dayısı dinlemiş. «Bu talim atışı, aralıklı, Murat'a silah talimi yaptırıyorlar», demiş. Ertesi gün Temel'i dayısı almış, deniz kenarına kayalıklara götürmüş. Tabanca kullanmasını öğretmiş. Sonra talime başlamışlar. Dalgaların sesinden silah sesleri duyulmuyormuş.

Ertesi gece, herkes uyuduktan sonra Temel çitin yanına gitmiş, kendisine bekleyen Murat'a anlatmış olanları. sonu ne olacak diye birbirlerine sormuşlar. Anlayamamışlar.

Bir gün dayısı Temel'e «vakit geldi» demiş. Ormanda bir düzlükten sonra patika ikiye ayrılır, biri Murat'ın öbürü Temel'in bahçelerine gidermiş. Temel pusuya yatmış, dayısı ne yapacağını iyice anlatmış. Bir süre sonra gizlendiği pusu yerinden Temel, Murat'ın amcasının onu karşı pusuya yatırdığını görmüş. Büyükler çekilip gittikten sonra Temel ile Murat gelip bir meşenin altına oturmuşlar. Ne yapacağız diye düşünmüşler. Çaresiz. İkisi de yerden birer taş almış. Kim daha uzağa atarsa evvela o ateş edecekmiş. İkisi de kasıtlı, güçsüz atmışlar taşları. Murat'ınki aşağıya yuvarlanmış, kendiliğinden. Düzlükte 20 - 25 adım birbirlerinden uzaklaşmışlar. Murat ateş etmiş. Temel'in ciğerlerine ateş düşmüş, kanının aktığını

duymuş, sıcaklığından, Murat bağırmış, «ateş etsene» diye. Temel'in eli titriyormuş, ateş edemiyormuş. Zorlukla ateş edebilmiş, sonra ikisi de yere düşmüş, dermansız. Sürünerek birbirlerinin yanlarına gelmişler, kardeşçe sarılmışlar birbirlerine.

Cezaevinden çıktıktan sonra ikisi de evlerine dönmedi. Dava uzun sürmüştü. İkisi de büyüdü. Karadenizli iki delikanlı oldular, uzun ve sarı. Almanya'ya işçi gittiler. Arada mektup alırım. İkisi de ustabaşı olmuş. Aynı torna tezgahında çalışıyorlarmış. Hiç dönmemek için çare arıyorlarmış. Belki de bulmuşlardır.

b) Linç :

Gürgen köyü, ormana hemen hemen bitişiktir. Karşıdaki yarık kayadan rüzgar ormana doğru eser. Ağaçlar güneye doğru eğiktir. Yön gösterir gibi, rüzgar esmese de.

Ormanda gece, kırdakine benzemez. Karaağaç erken uyur. Çam kokusu uyanık. Ağaçlar gece yaşar, gece ölür. Gövdesi çürümüş karaağacın yere yıkıldığını gündüzün gören olmamıştır. Düşen bir yaprağın, yerde çürümüş yapraklara katılması bile bir olaydır. Bir sürüngenin hışırtısı, kirpi ile yılanın boğuşması, kaçan ve kovalayan sesler sürüp gider. Her çığlığın ardında bir süre sessizlik. Orman kendini dinler gibidir.

Sessizlik uzun sürerse korkulur. Evvela başkaca bir koku. Kavruk. Sonra keskinleşir. Soluk bir aydınlık, ağaçlar arasından süzülür. Orman canlıların ayak sesleri. Hızlı, kaçış. Birden Orman aydınlanır. Yangın.

Gürgen köyüne bitişik orman yanıyordu. Köylüler evlerinden fırladılar. Yangına karşı dizildiler, şaşkın. Sıcaklık yüzlerine vuruyordu. Şimdiye kadar görülmemişti, rüzgarın yön değiştirdiği. Rüzgar ormandan yarık kayaya doğru esiyordu. Alevler köyün ucundaki evleri sardı.

Köylüler ormanı kimin yaktığını bilirler, söylemezler. Bu kez öyle olmadı. Kenarda duran bir köylüye gözler dikildi.

Ertesi gün savcılık el koydu. Bu bir linç olayıydı. Köy yanmıştı.

c) Kan Davasının Bitişi :

Bozüyük'ten Bursa'ya giden karayolu, Muratdere köyünü ikiye ayırır. Sağda kalan evlerin en sonuncusunda Ali oturur, eşi Ayşe iki çocuk verdi Ali'ye. Üçüncüsünü bekliyordu.

Ali Muratdere'ye Bingöl'den kaçıp gelmişti. Kan davasında öldürülmek sırasının kendisine yaklaştığını anlamıştı. Küçük bir tarla aldı, bir kaç hayvan yetiştirdi. Ayşe ince, uzun, gözü sürmeli, genç bir kadındı, beyaz yünden ördüğü çorapları Ali, birikince torbaya koyar, Bursa'ya götürür, toptancıya satar, evine bir şeyler alır, dönerdi.

O günde böyle oldu. Dönüşte otobüsten Benzincinin önünde indi. Benzinci O'nu tanırdı.

— Ali Ağa, hemşerin gelmiş, evini sordu. Gösterdim, dedi Ali sarardı. Bir şey demeden evine doğru yürüdü yaklaştı. Evin kapısı açıktı. İçeri girdiğinde Ayşe yerde yatıyordu. Gözleri ve ağzı açıktı. Sağ şakağından giren kurşun soldan çıkmıştı. Ali, titreyen elleri ile Ayşe'nin göz kapaklarını indirdi. İçerdeki odaya girdi, iki çocuğu da öldürülmüştü.

Sonrası bildiğimiz gibi. Jandarma soruşturması, savcı, otopsi.

Kimden kuşkulandığını Ali'den sordular. Ali kimin yaptığını biliyordu. Söylemedi, bilmiyorum, dedi. Ayşe, çocukları ile beraber, köy mezarlığına gömüldü. Ali ortadan kayboldu.

Ben Ali'yi Bingöl cezaevinde tanıdım. Olayı anlattı:

— «Kan gütme bitti, hepsini öldürdüm« diyordu, birden fazla kişiyi öldürmekten yargılanmasını bekliyordu. Bakışlarında yalnız kalanın kapkara, sessiz hüznü okunuyordu.

ç) Cezanın İndirilmesi :

Kanunumuzda bir hüküm vardır. Kan gütme nedeniyle öldürene ölüm cezası verilir. Bu hal cezayı indirici yasal neden sayılmaz. Sayılsa idi, yasanın ağırlatıcı saydığı, uygulamada indiriciliğe dönüşürdü. Yasa ile çelişkiye düşülmez ki. Bilmem, doğru mu?

Olay: Memo Urfa ile Siverek arasında Akziyaret'e bağlı bir köydendi. Genç yaşta evlendi. Babası ölmüştü. Annesi kördü. Eşi Ayşe, ay sarısı, çiçek yüzlü bir kadındı. Güzeldi. İnce belliydi, karınca misali.

Memo'nun askerliği geldi. Dertlendi. Karısı «tarlayı süremem, ama, Anana bakarım, kendi anam gibi. Davarları da güderim» diyordu. Memo askere gitti. Mektup gelirdi Ayşe'den ara sıra. Aylar geçti, terhisi geldi. Diyarbakır'a geldi, trenle. Ellerinde hediyeler, anası, karısı için aldıkları. Urfa otobüsüne bindi. Akziyaret kavşağında indi. Köye doğru yürüdü. Hacı nineyi gördü, bahçesinde. Hacı nine O'nu görmemezlikten geldi. Karşıdan traktörün üstünde Hüsso Amca geliyordu, yüzüne bakmadan, durmadan geçti. Memo, kendi kendine «bir iş var, bu işin içinde» dedi. Evine yaklaştı. Kapıyı açtı. Annesi minderin üstünde oturuyordu. Memo «anne» dedi, annesi irkildi. Sarıldılar. Memo Ayşe'yi sordu. Titrek sesle annesi olayı anlattı. Üç gün evvel, Ayşe davarları çıkarmıştı. Dönmedi. Sonra ölüsü bulunmuştu. İki kişi ırzına geçmiş, söyler diye boğup ölüsünü bir çukura atmışlardı. Memo sarardı. Kalktı köydeki jandarma karakoluna gitti. Başçavuş O'nu tanıyordu. Buyur etti. «Sen karışma biz buluruz» dedi. Memo'nun önüne olay yerinde bulunan eşyaları serdi, çoğu Ayşe'nindi. Yalnız aralarında bir çakı vardı, kanlı. Memo çakıyı tanıdı. Daha çocukken oynadığı, köyün varlıklı kişisinin oğulları olan iki arkadaşına, beğendikleri için «sizin olsun» diye verdiği çakıydı. Başçavuş «tanıyormusun» diye sorunca, Memo, «tanımıyorum» diye yanıtladı.

Karakoldan çıktı, evine gitti. Tüfeğini aldı. İki kardeşin nerede olduğunu tahmin ettiği, köyden oldukça uzak bağ evinin yanına ancak gece vakti ulaştı. Köpek havladı. Bu onların köpeği idi. Köpek sesine Hasan evden çıktı. Etrafına bakındı. Memo ateş etti. Hasan sallandı, yere yuvarlandı. Biraz sonra, Hüseyin evden çıktı. Elinde uzun namlulu tabanca vardı, stern marka, saniyede 30 - 35 mermi atar. Memo'nun elinde ise, karadeniz yapısı yerli tüfek vardı. Memo eline aldığı taşı sol tarafa fırlattı, taş düştüğü yerde gürültü çıkardı. Hüseyin orada birisi var diye bir jarjör boşalttı. Kısa bir sessizlik. Hüseyin oraya doğru giderken, Memo nişan aldı. Hüseyin yıkıldı.

d) İkiz Kardeşler :

Bu hikayeyi bir yerde okumuştum: Bir kız varmış, çok güzelmiş, dünya güzeli imiş, başkalarına acı vermekten hoşlanırmış, kendisini seven delikanlıya şöyle demiş "git, anneni öldür, kalbini çıkar, getir, köpeğime ver. O zaman seni seveceğim" delikanlı gitmiş, annesini öldürmüş, kalbini çıkarmış, koşa koşa gelirken ayağı bir yere takılmış, düşmüş, kalp elinden yuvarlanmış, dile gelmiş "ah yavrum" demiş, "bir yerin acıdı mı?".

Bu bir hikaye. Gerçeği şu:

Bezenir Kadın Siverek'te otururdu. Kocası erken öldü, ince hastalıktan. Bezenir Ananın iki oğlu vardı, ikiz, Ahmet ile Mehmet. Birbirlerine çok benzerlerdi. Yalnız Ahmet'in yanağında küçük bir ben vardı. Anaları buna bakarak onları ayırabiliyordu. Biri ağlarsa, öbürü de ağlardı. Biri bir şey istese, diğeri de aynını isterdi. Birinin kafasından bir şeyler geçerse, diğeri onu hemen anlardı. Rüyaları bile aynıydı.

Yıllar geçti, büyüdüler, iki delikanlı oldular. Birbirlerinden hiç ayrılmazlardı. Eskiden mahallede komşu kızı Kezban'la oynarlarmış,on yaşına kadar. Kezban'ı unutamamışlar.

Bahar gelince Bezenir Ana, oğullarını alır, Sivereğe on kilometre kadar ötede, Karacadağ'a, yaylaya, kırk elli kadar, hepsi kara kıl keçiden oluşan sürü ile beraber, göç ederler, oğlanlar altı direkli kıl çadırlarını kurarlardı, her yıl, aynı yere. Biraz ilerde Kezbangillerin çadırı kurulurdu.

Ahmet ile Mehmet ezandan sonra hemen yatmazlar, çadırın önünde otururlar, ilerde Kezban'ın çadırlarında ışık sönünceye kadar, oraya bakarlar, hem de konuşurlardı.

Siverek'te, Urfa'da yaz geceleri başka yerlerdekilere benzemez. Gökyüzü sanki yere iner, el atılsa yıldızlar toplanacak gibi olur. Tatlı bir serinlik çöker, arada bir yıldız kayar sessizce, bilinmez nereye gittiği.

Ahmet bir kez, davarları güderken uzaktan Kezban'la karşılaşmıştı. Kezban büyümüş, alımlı bir kız olmuştu. Ahmet Kezban'ın kendine bir tuhaf baktığını sezmişti. Mehmet ise bir gün yaylanın tek çeşmesinde Kezbana rastlamış, konuşmamışlardı, ama göz göze gelmişlerdi. Ahmet ile Mehmet'in yüreğine yaylalara özgü taş üstü yosun acısında kıp kızıl bir ateş düşmüştü. Acaba Kezban Ahmet'i Mehmet'ten ayırabilmişmiydi?

Bir gün dertlerini birbirlerine açtılar. Bir süre şaşkınlıktan sonra aralarında kavga başladı, sürüp gitti. Konuşmaz oldular. Bir akşam yatacakları sırada tekrar kavga ederken Ahmet'in tabancasını Mehmet'e çevirdiği sırada Bezenir Ana, araya girmiş, bu sırada tabanca ile Mehmet'e ateş eden Ahmet anasını yaralamıştı. Her ikisi de yere yığılan analarını görünce telaşlandılar, ötedeki komşunun traktörü ile analarını Siverek'e taşıdılar. Hastahanedeki nöbetçi polis memuru Bezenir Ananın ifadesini aldı. Bezenir Ana, tabancanın evvelce ölen kocasının olduğunu, yatak yığınının içinde sakladığını, yatakları açarken, yere düşen tabancanın patladığını, kendisinin

böyle yaralandığını söyledi, okuma yazma bilmezdi, ifadesinin altına parmak bastı. Biraz sonra gözlerini başucunda bekleyen Ahmet ile Mehmet'e dikti, uzun uzun baktı. Sonra başını çevirdi yavaşça, ölmüştü.

Savcı Bezenir Ananın dediklerine inanmadı, Ahmet ile Mehmet tutuklandı. Dava Siverek Ağır Ceza Mehkemesinde açıldı. Ahmet ile Mehmet, Bezenir Ananın sözlerine uygun ifade verdiler.

Silah Adli Tıp'a gönderildi. Gelen yanıt şöyleydi: Silah, Rus Harbinden kalma, emniyet tertibatı bozuk, çok eski bir tabanca idi, yere düşmekle patlayabilir, mermi ölene rastlayabilirdi.

Ahmet ile Mehmet beraat ettiler. Biri Diyarbakırda iş buldu, öbürü Kahramanmaraşta. Bir daha hiç konuşmadılar.

İkiz iki kardeş aynı kişiyi sevmişlerdi. Bu doğa kurallarına uygundu. Bezenir Ananın sözleri de doğa kurallarına uygundu, evlat sevgisi. Beraat eden iki kardeş analarının ölmeden evvel bakışındaki sevgi, acı, buruk, affeden sevgiyi unutmadılar, ömür boyunca. Doğa her zaman haklı değildir, kurallar çatışınca.

13. YARIM ADAM :

Ceza Kanunu «insan»ları ölçer, biçer. Örneğin: «tam deli» ceza görmez, «yarı deli»nin cezası indirilir. Adalet simgesi «Terazi»dir. Öyle görmüşüz, sürüp gider. Bilmem, her şey tartıya gelir mi? İnsanın kilosu? Belki. Ya aklı. Bir bilim adamı, «karakter ve beden yapısı»nı incelemiş. Bir takım ilgiler görmüş, bedenle ruh arasında.

a) Bedence Yarımlık :

Savcı O'nu, «kasten orman yakmak»tan suçluyordu. Orman kenarı köy halkı da tehlike geçirmişti.

Hakim ayağa kalktı, kürsüden aşağıya baktı. Sanığı görmek için. Sanığın yarısı yoktu, evvelce bir kazadan. bedeninin kaidesi bir meşin örtüyle yerden ayrılıyordu. Ayak yerine, bileklerine bağlı takunya gibi iki kalın tahta.

Sanık sızlanıyordu. Tarla açmak için yangın çıkarmamıştı. Sigara içerken, rüzgarla savrulan çıngı kuru yaprakları tutuşturmuştu. Söndürmek istemiş, yetişememişti. Bağırmış duyuramamıştı. En yakındaki insanlara kadar sürüklenmişti. Çok geç, onlar da bir şey yapamadılar.

Hakim sorular sordu, düşündü. Karar verecekti. Kanunu karıştırdı. «Yarım adam» için verilecek cezayı arıyordu. Bulamadı. Yoktu.

b) Toplumca Yarımlık :

Olayı sonundan başlayarak anlatacağım: Hastahanenin beşinci katındaki, mahpuslar koğuşunun pençeresinden, geceyarısı bir hasta kendisini atmış, kafası parçalanmış ölmüştü. Nöbetçi hekim gerekli

önlemleri almamaktan yargılanıyordu. Mahkeme Yüksek Sağlık Şûrasından düşüncesini sordu. Gelen yanıt şöyleydi: «Bazen ateşli hastalarda, şuursuz olarak ani intihara teşebbüs mümkündür. Böyle olaylarda hekime atfı kabil ihmal ve tedbirsizlik düşünülemez...»

Hekimin suçsuzluğuna karar verildi. Merak ettim. Hastanın tal be kağıtlarını inceledim. İsmi Yakup, 1949 doğumlu, Çorum - İskilip nüfusunda kayıtlı, Hafize'den doğma, evli, çocuksuz.

Hasta, yaralı olarak Hastahaneye getirilmiş. Göğsüne sıktığı kurşun, sıyırırcasına, kalbin sıkıştığı, küçüldüğü anda, yanından geçip gitmişti. Eğer kalbin atışında genişlediği anda olsaydı, kalp parçalanacaktı, ölecekti. Ameliyat başarılı olmuş, «Hayati Tehlike» ortadan kalkmıştı. Yalnız hastanın ateşi bir türlü düşmüyordu.

Ağır Ceza Mahkemesindeki dosyayı da okudum. Olay köyde geçmişti. Yakup, bir kadın getirmişti, köye. Başka yerde mişler. Kadının adı Yadigar'dı. Kimin nesi olduğu bilinmiyordu. Yakın köylülerden soruşturdular. Tanınmıyordu. Yakup da kimse konuşmaz olmuştu.

Yadigar'ın pek bir kötülüğü görülmemişti. Yalnız bir çeşmeye suya gittiğinde, şalvarının altında, siyah parlak bir giydiğini görmüşler, ayakkabının ucu da açıkmış, görülüyormuş, topukluymuş da. Başındaki örtü, köye at gelen çerçiden alınma değilmiş, kentte dükkânda Yadigar evinde hep türkü söylermiş, dışardan da Söylediği türküler köy türkülerine benzemiyormuş. Sesi biraz kalınca imiş.

Köyün erkekleri geçerken yavaşlar, eve doğru bir kez bakmadan geçip gidemezlermiş. Köyün dirliği bozulmuş, Evlerde kavgalar çoğalmış.

Olay günü, Yakup kahveye gitmiş. Selamını alan olmamış. Bir kenara oturmuş, kahvedekiler onun geldiğini görmüşler, görmemezlikten gelmişler. Yanına kimse gitmemiş. Yakup kendine bir çay söylemiş. Bu sırada biri ortaya laf atmış:

— «Allah'ın günü türkü söylenmez ki»,

— «Hem kadın kısmının sesi de namahremdir. Peygamber efendimiz böyle buyurmuş»,

— «Köyün bereketi kalmadı»,

— «Kalmaz ya!»

— «Kadın dediğin boş bırakılmaz, başını bağlamalı. Arada bir gözünü korkutmalı».

Konuşmalar böyle surup gitmiş. Birden Yakup'un yerinden kalktığını, kahveden çıkıp evine doğru gittiğini görmüşler, koşarcasına. Kahvedekiler bir şeyler olacağını anlamışlar, gidip evin önüne sıralanmışlar, biraz beklemişler. Bir kadın çığlığı duyulmuş, arkasından iki el silah sesi. Sonra uzunca bir sessizlik. Bundan sonra da Yakup'u evinin toprak damının üstünde görmüşler. Bağırmış:

— «İstediğiniz oldu, öldürdüm».

Sonra tabancasını kalabalığa çevirmiş. Eli titriyormuş, ateş edememiş, tabancasını göğsüne çevirip tetiğe basmış, ayakta ileri geri bir kaç defa sallanmış, damın üstünden yere yuvarlanmış.

Cip'e haber salmışlar, hastahaneye yetiştirmişler. Ameliyat başarılı geçmiş, raporu da iyi gelmiş. Eğer kendini hastahanenin penceresinden atmasa imiş, yaşayacakmış.

Ne diyelim. insan kendini öldürmek isterse onu bundan döndürebilecek hiçbir güç yoktur.

c) İntiharın Nedeni :

Eğer Adana'dan Gaziantep'e gitmek isterseniz, Nur Dağı'ndan (eski adıyla Gâvur Dağı'ndan) geçmek zorundasınız. Dağın eteğinde bir kavşak vardır, bir yol Kahramanmaraş'a, tam karşısındaki Antakya'ya, üçüncü yol ise Gaziantep'e gider. Kavşakta bir benzin istasyonu, yanında küçük bir çay evi, arkasında iki gözlü bir baraka, yanında bir çeşme.

İstasyonda Recep çalışır, arkadaki barakada Akkadın'la beraber otururlar, genç evlendiler. Recep'te bir kusur varmış. Çocukları olmadı. Akkadın, sarı saçlı, güleç yüzlüydü, sessizdi, bazan dalar, düşünürdü. Kimse ile pek konuşmazdı.

Hamdi, her gece, Adana'dan aldığı gazeteleri, üstü üçgen benzeri tenteli kamyonu ile Gaziantep'e götürür, bırakır, dönüşte kamyonu dağa vurmadan evvel, çay evinde bir çay içer, bir kaç saat başını masaya dayar, uyur, sonra yüzünü çeşmede yıkar, arabanın camlarını temizler, yola koyulurdu. Bir kaç kez, çeşme başında Akkadın ile karşılaştılar, sonra bu karşılaşma sürdü, gitti.

Bir gün sabaha karşı Gaziantep'ten dönen Hamdi, çay evine geldi, uyur gibi yaptı, çayını içti, benzin aldı, yüzünü yıkadı. Arabanın camlarını sildi. Kamyonu dağa vurdu. Bir süre sonra şoför mahallinin koltuğuna gizlenmiş Akkadın başını Hamdi'nin omuzuna koydu. Bir süre gittiler.

Karşıdan bir araba üstlerine doğru geliyordu, belli ki şoför uyukluyordu. Hamdi sola direksiyon kırmaktan başka bir şey yapamadı, fakat fazlaca kırmıştı. Araba Nur Dağı'nın en yüksek yerinden aşağıya doğru devrildi. Bir kaç takla attı. Hamdi kendine geldiğinde yanındaki Akkadın'a baktı, Akkadın'ın başı demir çerçeveye çarpmıştı, alnı kanıyordu, hareketsizdi, ölmüştü. Hamdi korkuya kapıldı, güçlükle kamyondan çıktı. Koşarak Antakya yoluna doğru gitti. Kayboldu. Kimse bir daha O'nu görmedi.

Recep ölüyü aldı. Bir kaç kişi ile beraber köyün mezarlığına gömdüler. Recep mezar başından ayrılmadı. Geceyi orada geçirdi. Bazen ağlıyor, bazen bir kaç dua okuyor, bazende yumruğunu mezarın üstüne vuruyordu, ertesi sabah köye gitti. Anahtarları istasyon sahibine verdi. Artık çalışmayacaktı. İstasyon sahibi iyi bir adamdı, Recep'in hakkını verdi, fazlasıyla. Bundan sonra Recep'in nereye gittiğini bilen olmadı.

Aradan bir yıl geçti. Bir gün Hamdi Silifke'de Kızkalesi karşısında bir inşaata kamyonla kum getirip götürürken, karşıdan çalılıkların arasından, uzun namlulu silahla yapılan atışla öldürüldü. Ertesi gün deniz kenarında, kumsalda Recep'in ölüsünü buldular. Otopside, başta Hofman deliği saptandı. Bu, kurşun ile intiharın kesin delilidir.

d) Sağır - Dilsiz :

Niğde Aksaray'dan Koçhisar'a giderken sağda bir köy vardır: Hanoba. Önünde sıra sıra buğday tarlaları, kavaklar, şoseden ötede tuzgölü acı ve ağaçsız.

Bu köyde güzel, durgun bakışlı bir kız vardı: Zeynep. Sağır ve dilsizdi, hiç duymamış, konuşmamıştı, hayatından bezmişti, üvey ana dayağından. Evden kaçmağa karar verdi. Bir gece yarısı yavaşça kapıyı kapadı, koşa koşa karayoluna ulaştı, el kaldırıyor, fakat araçlar durmuyordu. Nihayet bir kamyon durdu. Kamyon Adana'dan yüklediği sebzeleri Ankara'ya toptancı haline götürüyordu. Şoför Recep, Zeynep'i muavinin yanına oturttu, konuşmak istedi, fakat karşılık alamıyor, Zeynep belli belirsiz, bazı garip sesler çıkarıyordu. Biraz sonra Recep kamyonu yana çekti, muavine «sen arkaya git» dedi, bir sigara yaktı, arada bir Zeynep'e bakıyor, Zeynep şaşkın, birşeyler anlamağa çalışıyordu. biraz sonra Recep sigarasını söndürdü, Zeynep'in üstüne abandı, Zeynep bir sızı duydu, bacakları

arasında, sonradan yorgun düştüler, uyumuşlardı. Gün ağarırken kamyon yola koyuldu. Ankara'ya toptancı haline geldiklerinde Recep, Zeynep'in eline üç beş lira koydu, başından savdı.

Zeynep bir hayli yürüdü, yoruldu. Kızılay'da Emniyet abidesi önündeki bir sıraya oturdu. Abideye bakıyor, bir şey anlamıyordu. Bir ara yanına bir kadın gelip oturdu, Zeynep'le konuşmak istedi, bir şeyler söyledi. Zeynep duymuyor, yanıt vermiyor, kadının yüzüne bakıyor, anlamaya çalışıyordu.

Bir süre sonra kadın konuşmaktan vazgeçti, Zeynep'in elinden tuttu, beraberce Yenişehir sokaklarında yürüdüler, bir apartmandan içeri girdiler, beşinci katta kadın bir dairenin kapısını çaldı. Üstü başı temiz, şık giyimli bir "hanımefendi" açtı kapıyı. Zeynep'in yanındaki kadın birşeyler söyledi, hanımefendi kadına para verdi, Zeynep'i içeri aldı. Zeynep'i banyoda yıkadılar, giydirdiler, işaretle ev hizmetini öğrettiler.

Bu garip bir evdi, her akşam beş altı masa kuruluyor, erkekler kadınlar geliyor, masada bir şeyler oynuyorlar, bazen bir kadın ile erkek yandaki odaya çekiliyor, bir süre kaldıktan sonra banyoya gidiyorlar, Zeynep kendisine öğretildiği üzere çıkınca onlara havlu tutuyordu. Arada bir hanımefendi de odaya bir erkekle giriyor, eşi «beyefendi» görmemezlikten geliyordu. Evin kızı böyle bir şey yapmıyordu. Yalnız evde kimse yokken gelen genç adamla odaya kapanırdı.

Bir gece yarısı odasında uyuyan Zeynep gözlerini açtığında üzerinde bir ağırlık hissetti, beyefendi gelmiş, Zeynep'in yatağına girmişti. Beyefendi şoför Recep'in yaptığını yapmıştı. Bu kez Zeynep ayakları arasında sızı duymadı ama, ılık bir şeyin aktığını hissetti. bundan sonraki bazı gecelerde beyefendi geliyor, sonra bırakıp gidiyordu. Zeynep karşı koymayı düşünemiyordu.

Böyle bir gecenin sabahında, evin hanımı ve beyefendi dışarı çıkmışlardı, küçük hanımın beyi geldi, odaya girdiler, bir süre sonra genç adamla küçük hanım dışarı çıktı, birbirlerine bir şeyler söylüyorlar, el kol hareketlerinden kavga ettikleri anlaşılıyordu. Genç adam kıza bir tokat attı. Kız durakladı, yanda masanın üzerinde duran meyva sepetindeki bıçağı aldı, adamın göğsüne sapladı, genç adam sallandı, duvarı tutmaya çalıştı, beceremedi, sırt üstü yere yıkıldı. Kız şaşkındı, ağlamaya başladı, Zeynep O'na üzüntü ile bakıyor, bir şeyler söylemeye çalışıyordu.

Nihayet beyefendi ile hanımefendi geldiler, küçük kız bir şeyler anlatıyor, beyefendi ile hanımefendi küçük kızla konuşuyor, arada bir Zeynep'e bakıyorlardı. Bir ara beyefendi öldürülen genç adamın göğsündeki bıçağı çekip çıkardı, bir yere gidip geldi, dönüşte elinde bıçak yoktu, sonra bir yere telefon etti.

Biraz sonra bir komiser, yanında iki polis geldiler, ev halkını dinlediler, tutanaklar tutuldu, evde arama yapıldı, Zeynep'in yatağı altında bıçak bulundu, kanlıydı. Komiser Zeynep'i dinlemeye çalıştı ise de başaramadı, Zeynep'i aldı karakola götürdü.

Zeynep yargılandı, işaretle bile suçu işlemediğini anlatamıyordu, suçlu görüldü, tutanaklar okundu ev halkı genç adamın Zeynep'in ırzına geçtiğini, Zeynep'in bundan ötürü onu öldürdüğünü görmüşlerdi, bıçak Zeynep'in yatağının altında bulunmuştu. Zeynep muayeneye sevkedilmiş, vajenin de sperma görülmüştü.

Mahkeme, sağır - dilsizliği nazara almış, ırzına geçildiğini kabul etmiş, cezayı bir hayli indirmişti.

Zeynep nihayet tahliye oldu, ceza evinden çıkınca nereye gideceğini bilmiyordu. Nihayet hanımefendinin dairesine gitmeye karar verdi, evi güçlükle buldu, beşinci kata çıktı, kapıyı çaldı, kapı açılmadı, kapının kolunda ipe bağlanmış bir mukavva üstünde kırmızı balmumu gördü. Ev zabıtaca mühürlenmişti.

14. SUÇLU ÇOCUK :

a) Akif Usta :

Akif anasının ölümünü hatırlamıyordu. İlk anısı üvey annesinden yediği dayaktı. Satı gerçekten yaman kadındı. İri yarı. Babası ufak tefek bir adamdı, iyi kalpli, sessiz.

Akif, yüzü temriyeler içinde, saçkırandan yer yer saçı dökülmüş, elleri kolları, Satının kızgın maşa ile dağladığını morkırmızı lekelerle dolu, sol kulağının yarısı yok, bir çocuktu. Bu kulak, iki yıl önce, koyunların yününü kırparken, koyunu gücü yetmediği için, iyi tutamayan Akif'e Satı'nın verdiği cezanın nişanı idi. Satı kulağın yarısını makasla uçurmuştu.

Ahırda yatar kalkardı. Kuru ekmekle, az çorbadan başka bir şey görmezdi. Arasıra Akkız'la, Gülkız adlı ineklerin memelerinden emerdi, gizlice.

Dört yaşında bilinçlendiği kabul edilirse, her günkü dövme sövmelerden çok, bazı olaylar onu etkilemişti.

Doğu Anadolu'da, kışın uzun sürdüğü, karın sekiz ay yerde kaldığı, ot - saman sıkıntısı çekilen, kayalık bir dağın yamacında, tarlası az, derdi çok bir köy.

Ev: Altı, ahır, yanı mutfak, mutfakta da tepeden bir pencere, bir iki terek, tereklerde bakırlar, çağ taşı, tandır ve ocak vardır. Üstte iki oda. Akif, odaları çok seyrek görüyordu. Orası Satı kadınla, başka kocadan olma kızı Perişan'ındı. Perişan, Akif'in yaşında bir kızdı. Akif'le hiç konuşmazdı. Birbirlerine hiç rastlamazlardı, evin içinde.

Yaşamı ahırda geçiyordu. İki boz öküz: Alişgan'la, Mişgan, İki inek: Gülkız'la Akkız. Tek at : Kıroğlan. Bir de köpek vardı. Ayrılmazdı Akif'in yanından. O da, onun azıcık aşının içine dilini sokup bir - iki şaklatmasına göz yumardı. Adı yoktu onun. İt derlerdi.

İlk olay : Kıroğlan'ın ayağı pulluk demirine takılıp kırıldığında başladı. Satı, atın baba - oğul tarafından öldürülüp, derisinin soyulmasını istedi, satmak için.

Mevsim Sonbahardı. Baba - oğul Kıroğlan'ı aldılar. Seke seke giden atı derenin yanına getirdiler. Çocuk ağlıyordu, babası dalgındı. Bu at onsekiz yıl onlara hizmet etmişti; at acıdan inliyordu. Babası çifteyi bıraktı yere, tütün kesesini çıkardı, bir avuç tütün aldı, serpti atın yarasına. Sıyrılan derileri büzüştürdü, kırığın üstüne.

Akif biraz ot topladı, atın önüne koydu. At orada kalakaldı. Günler geçti. İlk karın yağdığı gece yattığı kerevetin yanındaki avuç içi kadar pencereye biri vuruyormuş gibi geldi Akif'e. Kalktı baktı. Birşey göremedi. Feneri yaktı. O zaman savrulan karlar arasından kendisine bakan Kıroğlan'ın gözlerini tanıdı. Herhalde, çok aç ki, geldi. Bir leğene azıcık yem saman koydu. Dışarı çıktı. Kapıyı sert bir rüzgar çarptı. Sonra ev tarafından bir gürültü duydu, koşup feneri üfledi, yattı. Bir kaç dakika sonra Satı, evi ahıra bağlayan kapıdan bir elinde fener, bir elinde çifte belirdi.

— Ne var lan? diye gürledi.

Kadın, feneri yüzüne tutu. Akif gözlerini açtı. Satı'nın gözleri doğruyu istiyordu.

— Çok değil, azıcık saman verdim, dedi. Kadın pencereye baktı. Feneri çiviye astı, dışarı çıktı. Biraz sonra çiftenin tok, donuk sesi, fırtınaya karıştı.

Ertesi sabah Kıroğlan'ın başı kanlar içinde leğene düşmüştü. Baba - oğul ilk kez yapamadıkları işi, yaptılar. Deriyi soydular. Leşini kucak kucak götürüp köy köpeklerine attılar. Akif'in köpeği yanında idi. Kıroğlan'ın leşinin peşinden gitmemişti.

Akif, okula gönderilmedi. Hep onun burukluğunu içinde duyardı. Çocuklar neşe içinde akşam okuldan dönerken, o kaçar saklanırdı.

Arkadaşı yoktu ama, yaşıtları, ondan büyük ve küçükler, onu gördükçe, «kesik kulak» diye dil çıkarıp alay ederlerdi.

Şu akılsız Perişan bile okula başlamıştı. Anası, «okuma bilsin de kızım tam olsun» diyordu. Babası ona Alfabe, defter, almıştı, son kez kasabaya gidince.

Şu kızı sevmezdi ama özel bir garazı da yoktu. Satı'ya duyduğu kin şekillenmişti. Elleri daha sık gidiyordu kulağının kesiğine, Kıroğlan'ı daha sık hatırlıyordu.

Bir gece babası camiye, Satı komşuya gitmişti. Ahırın kapısını açtı, hayvanları dışarı saldı. Samanlığa koşup kibriti çaldı. Alevler etrafı sardı. Yukarıdan Perişan'ın çığlıkları geliyordu. Dağlara doğru kaçtı.

O'nu her yerde aradılar, bir kayanın kovuğunda buldular, beşinci gün.

Ben, Akif'i Ankara'da Kalaba Çocuk Islah Evinde tanıdım. Orada okuma yazma ve demircilik öğrendi. Çıktığında çıraklığı kısa sürdü. Eskişehir dolaylarında bir atölyesi var şimdi. En ince demir işlerini ona yaptırırlar. Adresini size veremeyeceğim. «Kesik Kulaklı demirci Akif Usta» diye kime sorarsanız gösterir.

b) Efendi :

Gecenin karanlığını bir kurşun delip geçti. Yüksek ceviz ağacında bir karga gakladı, yer değiştirdi.

Evin penceresi ölgün bir ışıkla aydınlandı. Perde aralandı, pencere gıcırtıyla açıldı. İkinci kurşun fırsat kolluyordu. Pencereyi aralayana yöneldi.

Sabahleyin olay duyuldu. Jandarma el koydu. Yaşlı adamı kimin öldürdüğü, kahvede, camide tartışılıyordu.

Yalnız O biliyordu neden öldürüldüğünü... On sekiz yaşında kavruk, zayıf, ela gözlü, yüzü buğdaysı. Adı Salih'ti. Olaydan sonra dağlara kaçmıştı. Daha evvel seçtiği, çocukluğunda zaman zaman gidip sığındığı, olayları düşündüğü mağarada kalıyordu. Bu mağaranın nerede olduğunu yalnız annesine söylemişti, gecikmede meraklanmasın diye.

İlk kez altı yaşında iken bir şeyler anlamaya başlamıştı. Bir türlü kabullenemediği olayları.

Sabit bey, O beş yaşlarında iken İstanbul'dan dönmüştü. Dönmeden Salih'in babası küçük ahşap köşkü boyamış, anası bütün evi temizleyip paklamıştı. Tarlalar, bağ, bahçe elden geçmişti.

Sabit beyin evi, köyün biraz uzağındaydı. Etrafı yüksek duvarlarla çevrili. Fayton geçecek kadar geniş kapısından dört köşe bir çevirmeye girilirdi. Aralık, ahır, alet edevat deposu ve Salih'in ana - babasıyla barındığı oda. Köşke taş döşeli bir yoldan giriliyordu. Yolun iki tarafı Frenk üzümleriyle sınırlanmıştı. O bahçe Salih'in çok sevdiği bahçe, güller, leylaklar, hanımelleri, sarıkırmızı meyve veren kızılcıklar, kartopları, adını bilmediği binlerce çiçek. Bu köşkü Sabit beyin babası yaptırmıştı, yıllar önce. Galiba İstanbul özentisiydi, belki de özlemi. Sabit bey bu evde doğmuştu. Anası, babası bu evde ölmüşlerdi. Salih'in dede ve ninesi de onların hizmetkârları idiler.

Sabit bey Almanya'da tarım okumuş, yıllarını dışarıda geçirmiş ve nihayet dönüp gelmişti. Nedense hiç bir iş tutmamıştı. İriyarı, kırmızı yüzlü, çini mavi gözlü bir adamdı. Her akşamüstü Salih'in babasına kızılcıklar altında rakı sofrası kurdururdu. Yazın orada, kışın ocaklı odada bu sofra hiç eksilmezdi. Anası yemek hazırlamakla, babası, bağ - bahçe işleri, alışverişten başka, rakı sofrasında kalabildiği kadar kalan efendisinin karşısında el - pençe durmakla günler gelip geçmişti. Haftada bir şehre inen efendi yiyecek

içecek ve şişe şişe içkiyle dönerdi. Kendisinde yitirdiği yetenekleri atta var sayıp boyuna kamçılardı.

Kızılcıklar altında beyaz örtülü masa, borulu gramafon, beyaz peynir, kavun ve keskin kokulu rakı. «Açılan birgül gibi dudağın» diye başlayan şarkı.

Salih on yaşlarına varmıştı. Öğle sıcağı çökmüştü bahçeye. Çocuk gramafona yaklaşmıştı. Beyin eli uzandı, çocuğun omuzuna, çocuğu kendine doğru çekti. Nefesi rakı ve sigara kokuyordu. Eli hoş olmayan yerlere uzanmıştı. Salih çırpınıp kaçabilmişti, daha o yaşta bile, bir daha yaklaşmamıştı oralara.

Onüç yaşlarında iken babası gece hastalandı, kusuyor, sancılanıyordu:

— Salih, sen git Sabit beye hizmet et, hastalandığımı söyle.

Omuzlarını silkmiş, gitmek istememişti. Babasının kıvranışı, Sabit beyin «Mehmet» diye bağıran sesi, O'nu zorlamıştı gitmeye.

O da babası gibi elpençeydi karşısında, plakları yeniliyor, rakıyı tazeliyor, sigarasını yakıyordu efendinin.

Bir ara sigara yakarken, kolunu mengene gibi yakaladı Salih'i. «Bir kadeh de sen içeceksin» dedi, ağzına zorla akıtıverdi, o rezil şeyi. Birden başı dönmüştü. Midesi bulanıyordu. Sabit beyin iri elleri dolaşıyordu üstünde. Çocuk güçlükle kendisine kurtarabilmiş, kaçmıştı. Efendi ortalığı yıkan bir sesle bağırıyor, bir tekmede devirdiği rakı masasının suçunu çocuğa yüklüyordu. Mehmet ölürcesine yattığı yataktan kalkıp efendisini yatıştırmış, Salih'e demediğini bırakmamıştı.

Ilık bir Sonbahar günü, anası dutları kaynatıp pekmez yapıyordu. Mehmet iki arkadaşı ile mesleği odun kesmeye gitmişti.

Akşam yaklaşıyordu. Sabit bey rakı masasındaydı, çocuk dış kapının önünde babasını bekliyordu, kuşkulu. Babası son zamanlarda sık sık hastalanıyordu. Efendiye O'nu, şehire, doktora götürmesi için Güllü bile yalvarmıştı kaç kez: O, bir kadeh rakı iyi gelir diyordu. Neyse, günler geçti. Son güne gelelim.. Kara Ahmet gözüktü. Meşelikten geliyordu:

— Sesle anamı, diyeceğim var, dedi Salih'e.

Salih bir koşuda anasına ulaştı. Güllü seyirtti. Kocan sancılandı, dağda kaldı. Akşama dek bekledik. Bizi yanına koymadı. Güllü'ye haber edin, yük arabası ile gelip beni alsın dedi.

— Ne yanda? Güllü çarpılmışcasına sordu.

— Kör pınarın yanında.

Kadın bir çırpıda Sabit beye ulaştı. Salih de yanında idi. Olayı anlattı. Efendi cıvık gözlerle Salih'in anasına bakıyordu. Güllü'nün yemenisi kaymış, saçları meydandaydı. Yola çıktılar. Meşelik, yaya iki saat çeker. Araba ile yarım saatte vardılar.

Salih'le Güllü, pınarın yamacına kıvrılmış Mehmet'e koştular. Mehmet'in ağzı, gözleri açık, bakışları, donuktu. Güllü:

— Vay kara başıma, gitmiş mi ne diye inledi, anası, kocasını tezel köye ulaştırma çabası içinde idi. Kolunu tutup, bacağını bırakıp, koluna yapışıyordu. Sonunda sırtına vurdu. Arkasını arabaya dayadı. Mehmet bir saman çuvalı gibi arabaya yuvarlanmıştı.

Sıçra ulan, gözü sönmiyesi... Başını dizine yatır demişti anası.

Arabaya çıktı, babasının başını dizlerine koydu. Ellerini alnına sürdü. Ürperdi, soğuk suya girmişçesine. «Öldü mü?» düşüncesi yanı sına «böyle ölünmez»le çarpışıyordu. İçi sıcaktı, oysa her yanı titriy-

ordu. Yolculuk büyük kapıda bitti. Anası «oy başıma bu da mı gelecekti» diye dövünüyordu. Günler geçti, Kış gelmişti. Bir gece uyandı. Yanındaki yatağı yokladı, anası yoktu. Sonraları sık sık uyanıp anasının yatağını yokladı, içinde kin gölleniyordu.

Kararı vermişti. O gece ne yapacağını biliyordu. Sabit beyin silahını gizlice almak kolay olmuştu. Sonrası başta yazdığım gibi. Dağa kaçtı, mağarasına gizlendi. Bir süre sonra uzaktan iki jandarmayı görünce irkildi. Kaçmak istedi, beceremedi.

Gerçeği sorguda öğrendi. Anası yatağın altına sakladığı silahı bulmuş, onu ihbar etmiş, mağaranın yerini de söylemişti.

c) Selçuk Güvercini :

Bozok, parçalı, kararmış gumuş renginde bir güvercindi. Olduğu yerde guguklu dönerken, süslü topaçlara benzerdi, alacalı. Yeşil caminin iki minaresi arasında takla atmasını çok severdi. Çıkışı ok gibi, takla dönüşü yaprak süzülüşüne benzerdi.

«Selçuk kartalı»nı hep yadırgarım. Birbirine bağlanmış iki kartal. Tek güvercin etmez. Ama, dörtyüzyıllık, Selçuk Güvercinleri'ni, Konya'da izlediniz mi? Bunlardan birinin, bir büyük Anadolu Fırtınasında, yolu Bursa'ya düşebilir. Selçuklu güvercinleri de beyaz değildir. Sanırım. Bozok soyçekimliydi. Kararmış gümüş renginde.

Neyse, konumuza gelelim: Ekrem'den iyi anlayan yoktu, güvercinden. O buna inanıyordu, başkaları da. Nedeni şu: «Cins mi» diye güvercini O'na getirip sorarlarsa yargısı, ya olumluydu, okşar, iyi besle derdi, ya da yargısı sert ve acımasız olurdu.

Bozok Hayri'nin güvercini idi. Hayri onaltı yaşlarında bir çocuk. Bir gün evlerinin bahçesindeki ağaçlara iki güvercin yuva yapmıştı. Güvercin yuvası çerden çöpten, dayanıksız olur. Sertçe ilk rüzgarda

yumurtalar yere düşer, kırılır. Yine böyle oldu. Yuvadan düşen yumurtalar kırılıp gitti. Yalnız bir tanesi, geniş bir dut yaprağının üstüne düşmüş, kırılmamıştı. Hayri yumurtayı aldı. Ağaca tırmandı, yuvaya koydu.

Günler geçti. Bir gün yuvada bir telaş başladı. Demek ki yavru yumurtadan çıkmıştı. Sonra uçma denemeleri. Nihayet başarı. Her gün biraz daha yükseğe, sonunda peşpeşe attığı taklalar ün kazandı, mahallede. Hayri güvercini ile övünürdü. Bozok sık sık O'nun omuzuna konar, yemini avcundan yerdi.

Bir akşam üstü. İki çocuk, «Ekrem ağabey senin güvercinini duymuş, . getirsin bir bakayım», dedi haberini getirdiler. Hayri güvercinini aldı. Kahveye gitti. Sırasını beklemeye başladı. Ekrem getirilen bir güvercini, uzun uzun inceledi, sahibine «iyi bakmışsın, yemini azalt» dedi, ikinci güvercin üzerinde pek durmadı. Sahibine «gagasındaki sarıyı görüyormusun, bol yeşillik ver» dedi.

Sıra Hayri'ye gelmişti. Hayri güvercininin uzattı. Ekrem, şöyle bir baktı, güvercinin karnını üfledi, seyrekleşen tüyler arasında bir şey görmüş gibiydi. «Bu hayvan yozlaşmış» dedi. Güvercinin kafasını burdu, kopardı, attı. İşte, ne olduysa bu anda oldu. Hayri masanın üstünde duran bıçağı aldı. Ekrem'in kalbine sapladı.

Hayri, cezasını çekmek için gönderildiği her cezaevinde, başı eğik, sessiz, günlerini doldurdu, güvercin yetiştirdi. İmralı, tarım cezaevinden tahliye oldu. İmralı'da güvercinlerle martılar birlikte yaşarlar, bazan bölük bölük birbirlerine karışırlar, yarış edercesine. Ama Bozok kadar peş peşe takla atanı şimdiye kadar gören olmadı.

ç) Dağ Keçisi :

Kara yolu, Pozantı'ya varmadan, sola sapınız. Bir saat kadar yaya giderseniz. Çamardı köyüne varırsınız. Köy varlıklıdır. Halil,

köyün bütün keçilerini güder, onbeş yaşında, orta boylu, siyah şalvarlı, karayağız.

Halil kadar keçilerden anlayan yoktur. Dölleyen erkeğin, başkaları rahatsız etmesin diye dişi keçinin etrafında nasıl dolaştığını, ters gelen yavrunun nasıl alınacağını, zehirli ot yiyenin nasıl kurtarılacağını, havalar bozunca nereye sığınmak gerektiğini en iyi bilen Halil'dir; sürüyü alıp götürür, nereye gittiğini kimse bilmez. Dönüş zamanı gelince iki parmağını ağzına götürür, öyle bir ıslık çalar ki, yankılar dağlar arası uzayıp gider, sürü toplanır, yola düşülür.

Halil ormanın en karanlık yerinde açtığı, yarım insan boyunda çukurun üstüne çalı çırpı dizer, her sabah gelişinde içine bir şey düştü mü diye bakardı. O gün de öyle oldu, çukurun yanına geldiğinde bir dağ keçisi yavrusunun sesini duydu. Çukura atladı. Keçiyi çıkardı. Bu pek küçük bir yavru idi, götürüp bir ana keçinin yanına bıraktı. Yavru açtı, hemen emmeye başladı. Ana keçi hiç yadırgamadı. Günler geçti. Dağ keçisi büyüdü. Boynuzları gelişmiş, geriye doğru kıvrılmıştı, rengi diğer keçiler gibi simsiyah değildi, bozbulanıktı. Sabahları sürü ile gider, akşama dönerdi. Sürünün en başında gitmeye alışmıştı. Sürü onu izlerdi. Halil parmaklarını ağzına götürüp ıslık çalınca koşarak, gelir sürünün başına geçer, köye dönülürdü.

Günün birinde bir aksilik oldu. Köyün girişinde, Dağ keçisi Ali Dayı'nın atına fazla sokulmuştu. At huysuzlandı, tekme attı. Tekme keçinin başına geldi. Keçi ölmüşçesine yere serildi. Halil koştu, kucakladı, yattığı ahıra götürdü. Otlardan yaptığı ilaçları denedi. Faydasız. Dağ keçisi kör olmuştu. Ayağa kalktı ama doğru dürüst yürüyemiyordu. Halil'in kokusunu izliyor, ıslık sesinden sonra köye dönüyordu.

Bir gün, Torosların nemli orman sıcağı Halil'in uyumasına neden oldu, uyandığında baktı, Dağ keçisi yoktu, aradı, sonra başını

kaldırdı, ilerideki dağın başında onu gördü. Keçinin önü uçurum, başını göğe kaldırmış, heykel gibi dimdik duruyordu. Biraz ilerlese düşecekti. Halil parmaklarını ağzına götürdü. Islık çaldı. Hayvan, hızla ilerledi, uçuruma yuvarlandı.

Halil nefes nefese uçurumun altında akan çakıllı dereye geldiğinde keçi çoktan ölmüştü.

Ertesi sabah Halil kayboldu. Artık çobanlık etmek istemiyordu.

Halil'i Ankara'da, Akköprü altında uyuyan serseri çocukların Emniyette toplandığı yerde, arkası bol, kara şalvarı ile, etrafına ürkek bakarken tanıdım.

15. YALNIZLIK

a) Hücre :

Bir cezaevi isyanında ayağından yaralanan Topal Gardiyan, onu hücreye kadar getirdi. Yaşam boyu ağır hapse hükümlü idi, cezanın hücre bölümünü çekecekti. Kapı sertçe kapandı. Hücrenin penceresi yoktu, karanlıktı. El yordamı ile demir karyolanın üstündeki yatağa oturdu, sonra uzandı. Gözleri yavaş yavaş karanlığa alışıyordu. Tek ışık sızıntısı kapının altındaki aralıktan geliyordu. Biraz sonra duvarın ortasında ince bir ışık'ın süzüldüğünü gördü. Gözlerini kapadı, düşündü:

Kendisi teslim olmuştu, olmayacaktı ama, jandarma annesini sıkıştırmış, korkutmuş, sık sık karakola çağırmış, oğlunun nerede olduğunu sormuştu. Halbuki kendisi karşı evde oturan komşuları Hüsniye Teyzenin evinde saklanıyordu. Nihayet annesi hastalandı. Bakacak kimse yoktu. Hüsniye teyze gelip yardımcı oluyordu. Annesinin hastalığı artıyor, jandarma daha fazla sıkıştırıyordu. Nihayet teslim olmaya karar verdi. Annesinin elini öptü. Hüsniye teyzeden kendisine annesinden haber yazmasını istedi. Gelip savcılığa teslim oldu. Oradan cezaevine gönderildi.

Günler geçiyordu. Hücrede gözleri karanlığa iyice alışmıştı. Kendisine her gün bir öğün yemek getiren topal gardiyanla bir iki kelime konuşabiliyordu. Gardiyan iyi adamdı. Hüsniye teyzeden gelecek mektubu gizlice vermesini rica etti.

Bir gün, karşı duvardaki ışığa gözleri ilişti. Işığın geldiği yerden dışarı baktı. Duvarın iki taşı arasından süzülen ışık dışarıyı gösteriyordu. Karyolanın ayağını bağlayan demiri sökebildi. Günlerce uğraştı. Işığın geldiği yeri kazdı, genişletti. Dışarısı artık iyice görünüyordu, tam karşıda bir ağaç vardı, yem yeşil.

Bir gün topal gardiyan Hüsniye teyzenin mektubunu getirdi. Okuduktan sonra geri vermesini istedi. Hücredeki mahpusun mektup okumasına müsaade edilmiyordu. Mektubu aldı. Kapanan kapının aşağısından gelen ışıkta okumak için yere uzandı. Okudu, Hüsniye teyze annesinin hastalığının arttığını, yatağından çıkamaz olduğunu, kendisinin başından ayrılmadığını, bildiriyor, Allah'tan ümit kesilmeyeceğini ekliyordu. Ertesi gün mektubu gardiyana geri verdi.

Çocukluğu, babasının ölümü, bakacak kimseleri olmaması, annesinin başkası ile evlenmesi, üvey babasının sarhoşluğu, sık sık annesini dövmesi. Bir gece annesinin çığlığı ile uyanmıştı. Eline geçirdiği balta ile üvey babasını nasıl öldürdüğünü anımsıyordu.

Başı oyulurcasına ağrıyor, gözleri kararıyor, sanki bir el yüreğini yakalamış sıkıyor, boğulacak gibi oluyordu. Böyle olunca duvardaki ışığa doğru gidip dışarıya bakıyor, yemyeşil ağacı seyrediyor, ferahlıyordu. Bir gün ağacın dalına küçük bir serçe kondu. Serçe, sanki kendisini görüyormuş gibi geldi. Konuşmaya başladı. Annesinin hastalığını anlatıyor, başından geçenleri sıralıyordu. bir gün ekmeğinden kopardığı küçük bir parçayı, karyolanın demiri ile deldiği deliğin ucuna itti. Serçe ekmeği gördü, biraz bekledi, sonra uçarak geldi, ekmeği gagasına aldı, götürdü, dalın üstünde yedi.

Günler, böyle geçiyordu. Başı ağrıdıkça, yüreği sıkışınca deliğin önüne gidiyor, ağacı seyrediyordu. Serçe gelince de ekmeğinden kestiği küçük lokmayı, demir çubukla itiyor, serçe uçarak gelip lokmayı alıyordu. her gün deliği biraz daha büyülttü. Bir gün baktığında, aşağıda bir taşın üstüne oturmuş, küçük bir çocuk gördü. Çocuk da serçeye bakıyordu. Küçük, sarışın bir çocuktu. İşitmese bile konuşacak birisini daha bulmuştu. Hem derdini anlatıyor, çocuğu seyrediyor, sesini duyduğunu sanıyordu. İki insanın, biri çocuk olsa bile, aynı şeye bakması garip, ferahlatan, yalnızlığı giderici bir şeydi.

Düşündü, çıkacak olursa, gidecek bu çocuğu bulacak, saçlarını okşayacaktı. Bu çocuk iyi bir insan olacağa benziyordu. Üstü, başı temizdi, bunları serçeye sevgi dolu gözle bakışından anlamıştı.

Bir öğle zamanı Topal Gardiyan yemeğini getirdiği sırada, Hüsniye teyzenin metubunu da getirdi. Yere uzandı, kapı dibinden gelen ışık altında mektubu okudu. Hüsniye teyze başsağlığı diliyordu. Kalktı, duvarda ışığın sızdığı deliğe doğru gitti. Başında oyulurcasına ağrı, yüreğini mengene gibi sıkan el daha güçlü bastırıyordu. Boğulacak gibiydi. Birden boşandı. Ağlamaya başladı. Delikten bakıyordu, bağıra bağıra derdini ağaca anlatıyordu. Birden gelen serçeyi gördü. Bu sırada gözleri aşağıdaki çocuğa ilişti, çocuk elindeki sapanı doğrultmuş, serçeye nişan alıyordu, attığı taş serçeye çarptı. Serçe yere yuvarlandı.

Çığlık, başını çarptığı duvar. Yumrukladığı hücre kapısı.

Onu, alıp götürdüler, Şimdi akıl hastahanesinde.

b) Sinop İskelesi :

Karayolu yapılmadan evvel Sinop'tan İstanbul'a gidiş - geliş, denizden vapurla yapılırdı. Her cuma günü saat 16'da gelen Gülcemal vapuru iskeleye yanaşır, bir saat sonra kalkar giderdi. Karadenizin dalgalarına karşı iskele, hantal görünüşlü, uzunca, dayanıklı bir yapıydı. Gülcemal'in geleceği gün iskelede hazırlık başlar, yükler hazırlanır, karşılayıcılarla, gidecek yolcular bekleşir.

Ahmet ile Ayşe Sinop'un yukarı mahallesinde tek gözlü bir evde otururlardı. İkisi de başkalarının mısır tarlasında ırgatlık eder, Ahmet iş düşerse inşaatta da çalışırdı. Ayşe sık sık hastalanırdı. Bir türlü tarla alacak parayı toplayamadılar. Kazandıkları ancak rızklarına yetişiyordu. Ahmet karar verdi. İstanbul'a gidecek, ne iş bulursa çalışacak, biriktirdiği parayı Ayşe'ye gönderecek, tarla almaya yetecek kadar birikince de dönüp Sinop'a gelecekti.

Hazırlığa başladılar. Ahmet İstanbul'da iş tutan Sinop'lu hemşehrilerinin adreslerini topladı. Gülcemal vapurunda güverte bileti aldı. Ayşe eşini uğurlamak için, onunla iskeleye kadar geldi, hazırladığı mısır ekmeğini, bir kaç parça yiyeceği Ahmet'e verirken gözleri hafifçe nemlenmişti. Ahmet karısına baktı, sonra başını eğdi, vapura bindi. Ayşe iskelenin elektrik direğine yaslandı. Ayakta duramayacak gibiydi, halsizdi, içinde bir şey «ağla» diyordu ama, Karadeniz kadını herkesin önünde ağlayamaz ki.

Gülcemal iskeleden kalktı, Ahmet güverteden elini salladı. Vapur iskeleden uzaklaşıncaya kadar Ayşe yerinden ayrılmadı, küçük nokta haline gelinceye kadar vapuru izledi, evine dönünce kendini tutamadı, yüreği duracak gibi oluyordu, kimse görmeden ağladı uzun uzun. Açıldı ferahladı.

Ahmet İstanbul'a gelince bir az şaşaladı, sonra Yakup ağayı buldu. Yakup yıllarca evvel İstanbul'a gelmiş, çok çalışmış, nihayet rıhtımda hamal başı olmuştu. Ahmet ile uzaktan akraba idiler, Ahmet'e hemen iş verdi. Ahmet gelen vapurlardan, diğer hamallarla birlikte rıhtıma yük taşıyor, sıra sıra bekleyen kamyonlara yerleştiriyordu. Akşamları bir hanın altındaki odada kalıyor, kazancının pek azını harcıyor, çok kez yarım ekmekle zeytin yiyor, her ay sonunda biriktirdiği parayı Ayşe'ye postalıyordu.

Böylece üç yıl kadar geçti. Nihayet gönderdiği para bir küçük tarla almaya yetecek kadar olmuştu. Ayşe'ye bir mektup yazdı onbeş gün sonra Cuma günü Gülcemal ile geleceğini bildirdi. İşi hemen bırakmadı, bütün gücü ile, hatta gemi gelirse geceleri de, sabaha kadar çalışıyordu. Onbeş günün dolmasına bir kaç gün kala rıhtıma bir Romen Şilebi yanaştı. Yük pek ağırdı. Almanya'dan transit gelen makina aksamı idi. Ahmet çalışmaya başladı. Bir kaç ağır yükü taşıdı. En son yük en ağır olan idi. Bir kaç kişi güçlükle Ahmet'in sırtına yüklediler. Ahmet'in ayakları titriyor, güçlükle gemiden inebi-

liyordu, tam rıhtıma indiğinde dermanı kesildi, hafifçe sallandı, yere yıkıldı. Yük üstüne düşmüştü. Etrafındakiler koşuştu, güçlükle yükü kenara alabildiler. Ahmet yükün altında ezilmiş, kaburgaları içeri çökmüş, ağzından kan geliyordu. Hastahaneye yetiştirmeye çalıştılar, olmadı. Ahmet yolda son nefesini vermişti.

Ayşe, Ahmet'in gönderdiği mektupta bildirdiği Cuma günü, iskeleye gitti, elektrik direğine yaslandı, bekledi. Gemi yanaştı. Son yolcularda indikten sonra Ayşe başı eğik evine döndü. Her halde Ahmet'in bir işi çıkmıştı, vapura yetişememişti, artık her cuma iskeleye gidiyor, Ahmet'i bekliyordu. Böylece aylar geçti.

Nihayet son Cuma günü, iskeleye biraz erkence gitti. Direğe dayandı, pek halsizdi. Vapurun gelmesini bekledi. İskele yavaş yavaş kalabalıklaşıyordu. Ufukta görünen vapur nihayet iskeleye yanaştı. Yolcular indi, Ahmet yoktu. Ayşe yerinden ayrılmadı. Bir saat sonra vapur kalktı. Yavaş yavaş uzaklaştı. Ayşe gözleri ile vapuru takip ediyordu. Hava iyice kararmıştı.

Bir ara iskele bekçisi, demir parmaklıkları kapamak isterken elektrik direğine yaslanmış bir kadın gördü, yanına yaklaştı, tanımıştı, bu her cuma gelen kadın. Bekçi «bacım geç oldu» diyecek oldu. Cevap alamadı. Kadın bir tuhaftı. Bekçi şöyle bir dokundu. Ayşe yaslandığı direkten sıyrılırcasına yere yıkıldı. Ölmüştü. Gözleri açık, halâ vapurun gittiği noktaya bakıyordu.

16. ÇIĞLIK :

Fatma, küçük çocuğunu boğarak öldürmekten suçlandı. Halbuki olayın aslı şöyledir:

Samsun'dan Sinop'a giden yol köyü ikiye ayırır. Köyün aşağısı denizde biter. Köyün yukarısında bir çınar ağacı vardır. Çınarın üst tarafında mezarlık bulunur. Ağaç adını vermiştir, köye: Çınarlı köy. Oradan başlayan köy yolu, denize kadar uzanır. Yolun sağında, solunda evler sıralanır, karşılıklı.

Evlerden biri Fatma'ların, karşısındaki Zeynel'gillerin evidir. Fatma ile Zeynel'in anaları kardeş çocukları, yakın akraba. Fatma ile Zeynel karşılıklı evlerde doğdular, iki yıl arayla. Beraber büyüdüler. Kardeş çocukları, birbirlerinden hiç ayrılmazlardı. Daha küçükken birlikte oynarlardı. Deniz kenarında küçük yassı taşları denizde sektirirler, bazen yukarıdaki çınar ağacına doğru çıkarlar, ağacı saran tahta kerevete otururlardı, yan yana.

Yıllar geçti, böylece. Bir gün çınarın dibinde otururken Zeynel'in eli Fatma'nın eline değdi. Zeynel titrer gibi oldu. Fatma başını kaldırdı, Zeynel'le bakıştılar. Bu başka türlü bakıştı. Yine yıllar geçti. Zeynel askere gitti, dönüşte evlendiler. bir çocukları oldu.

Çocuk büyüdükçe tuhaflaşıyordu. Durmadan ağlıyordu. Nihayet Samsun'a hastahaneye götürdüler. Ağlaması artıyordu. Doktor sık sık geliyor, ilaç veriyordu. Çocuğun ağlaması durmuyordu. Hastahanede çocuk ile annesi aynı odada kalıyordu. Bir gece Fatma uyuklarken birden uyandı. Çocuğun ağlaması durmuş, çırpınıyordu. Garip bir çığlık çıkıyordu ağzından, Fatma çocuğu kucağına aldı, sallıyordu. Çığlıklar durmadı, sürüp gitti, sonunda çocuk kaskatı kesildi. Ölmüştü. Köy mezarlığına gömdüler. Annesi yıllarca bu çığlığı unutamadı, düşündü eğer çığlığı durdurabilse idi, çocuk belki de ölmeyecekti. Fatma tekrar bir çocuk istiyordu, ikinci çocuğun birincisi

gibi olacağı söylenemezdi. Zeynel istemiyordu ama eşinin ısrarlarına dayanamadı.

Fatma tedbir almadı, gebe kaldı: Doğan çocuk büyüdükçe hırçınlaşıyor, ağlamaya başlıyordu. Bir süre geçer diye beklediler. Geçmedi. Annesi evvelki çocuğunun çığlığını anımsıyordu. Çocuğu yine Samsun Hastahanesine götürdüler. Annesi yanında kaldı. Doktor sık sık gelip bakıyordu, ama çocuğun ağlaması bir türlü geçmiyordu.

Bir gece çocuğun ağlaması ile uyanan Fatma çocuğu kucağına aldı. Salladı. Ağlama durmuyor, artıyordu. Yine çığlık başladı. Bundan evvelki çığlığa benziyordu. Fatma çığlığı durduruısa çocuğun ölmeyeceğini düşündü, çocuğu yatırdı, yastığı üstüne bastırdı, biraz sonra çığlık durdu, çocuk boğulmuştu.

Fatma'yı çocuğunu öldürmekten yargıladılar savunması kabul edilmedi, Fatma cezasını tam çekmedi, cezaevinde intihar etti.

Alıp köye getirdiler, Çınarın üstündeki mezarlıkta ölen iki çocuğunun yanına gömdüler.

Ankara Sanat Tiyatrosu (AST) kitaptaki bazı anıları sahneye koydu. Memleketin çeşitli yerlerinde oynadı. Başarılı oldular. Başta Rütkay Aziz, Çetin Öner, Kerim Avşar olmak üzere emeği geçen sanatçılara teşekkür ediyorum. Oyun Almanya'da da tekrarlandı.

Büyük usta Lütfü Akat'ın yönettiği sinema filmi TV'de gösterildi.

Bu kitabın «ÖTESİ» diye isimlendirdiğim dizelerinden bazılarını Cem İdiz müzik haline getirdi. Bu dizeleri ekte sunuyorum.

ÖTESİ

Isparta'da hapishane vardır
Halı dokunur
İdam tasdik çıkarsa
Kur'an okunur.

***

Öldürmek sanatı,
Duyurmadan azar, azar
Uçaktan denize tükürmeyin sakın
İmralı'ya rastlar

***

Paris'te Frense
Güneyde Santa Roz
—Çıkış günü her yerde aynıdır—
Kalpte umut
Ciğerlerde tüberküloz

***

Alanya Kalesi denizi bıçaklamış
Dalgalar iter, iter çıkaramaz
En tepede şeytanlar burcu
Eskiden suçluları atarlarmış
Atmadan evvel
Belki de kurtulursun derlermiş
Dere tepe düz gittik
Biz insanız ilerledik
Umut vermeden öldürmeyi öğrendik
Sehpa icat olundu
Bolu beyi haklı çıktı
Ya mertlik.

***

Sevdiğiniz kadının
Gök düşmüş gözlerine
Çöreklenmiş oturur
Yılan bakışlı huzur
Mutlusunuz
O kadar Mutlusunuz ki
Koca adam
Acısını duymadan öleceksiniz
Sırtınıza habersizce saplanan kamanın
Gözlerinizde deli uçuş
Gökte
Şimşekten kalan izde
Dağlar ötesi deniz yolcusu
Beyaz bir kuş
Ölümü tanıdınız değil mi?

***

Bir defa
Aramaya çıktınızsa
Yolu kimseye sormayın ha
Mutluluk bulunur
Mutlaka bulunur
Eğer sırtınızda
Kürek kemiğinizin altında
Ufak bir delik
Ufacık bir delik
Kamanın yeri hazırsa

***

Düzden gelen kurşun öldürmez
Karanlıklardan korkun
Yaşamak başka
Var olmak ayrı
Bütün canlıları öldürebilirim
Çocuklardan gayrı
İnsan ağrıyan yerini unutmaz
Ceplerinizde isterseniz yumruklarınızı sıkın
Başkasının cebine el sokmak yasaktır
Ama kendi cebinizde ellerinizin ne yaptığını
Kimse merak etmez
Belli olmaz ki hayatta
«Üçüncü adam» da olabilirsiniz
Ama sakın, şeytana uymayın
Ruhsatsız tabancanızın kabzasını
Cebinizde olsa bile
Okşamayın
Okşamanın ötesini kimse bilmez
Vallahi bu ilk

Billahi bu son
Brovnik, barabellum, simitvesson
Demeyin
Çaresiz
Bundan sonra ateş edeceksiniz

***

Burada gün, gece
Gardiyan büyük
Adalet cüce
Elleriniz kanlı
Konuşamazsınız
Gözleriniz ellerinize
Elleriniz gözlerinize bir şeyler anlatır.
Anlıyamazsınız

***

Mahpushane duvarı yüksek, yüksek
Arpa boyunda istek
Mızrak boyunda kin
Ölünceye kadar katil
Doğuncaya kadar kış uykusunda
Kara tutkuların bilinçte ucu
Bizimki değil bu
Çiçeklerin, kuşların, insanların suçu

***

Siyasilerin koğuşu ayrıdır
Orda başlar bulunur
Dağ başı
Köprü başı
Çeşme başı
İnsan başı
Çıban başı

***

Her şeyin sahibi var
Dört duvarın, kelepçelerin, zincirin
Gürültünün de sahibi var
sessizlik hepimizin

***

Sessizce ağlayabilirsin
Duvarları dövemezsin
Haykıramazsın
Gök yüzüne bakabilirsin ama
Kendini öldüremezsin
Dört duvar = bir dörtgen
Ortasına bir nokta koyunuz

***

Hücredeki adımdır bu
Tek duvar = tekçizgi
Önüne beş nokta koyunuz

***

Beş adamdır bu
Gözleri bağlı
Uygarlık mu bu?

***

Doğa her zaman haklı değildir.
Ve siz kuşların geçtiği yolda
Neden geç kaldığınızı bilemezsiniz
Yaşam
Katil miras
Ve ölümün suç ortağı insan
Bahçesinde çiçek yetiştirenlere
Ve adam öldürenlere
Yalvarırım size
Bunu neden yaptığımızı sormayınız
Hayatınızı
Ama yalnız kendi hayatınızı
Papatya falına bakarcasına harcıyan
Ahretin mutlaka bir kapısı
O kapının da bir anahtarı olsa gerektir
Umut, o kapının ötesindedir.

***

TN-dBooks 2019

Faruk Erem
Bir Ceza Avukatının Anıları

Suçluyu Kazıyın Altından İnsan Çıkar

Bir tuhaftır ceza avukatlığı. Ayıplamayacaksınız, kızmayacaksınız, ağlamayacaksınız da. Bunlar olmaz mı? olur. Ama hep içinizde olmalı. Bakışlarınızda kaçak bulunmasın. Karşınızdaki suçlunun gözlerinin içine bakın, dostça. Orda derdini dökmek isteyen "insan"ı göreceksiniz. Bundan sonrası kolaylaşır. "İnsan, insanın zehrini alır" derler, halk dilinde. Ceza avukatlığının yarısı budur.

Bu kitaptaki anıların bir kısmını yazar yaşamış, bir kısmını ise adliye koridorlarında meslektaşlarından duymuştur. Her olayı, anlamca "ağırlık noktası"nı göze çarpacak biçimde anlatmıştır. Meslek sırları nedeniyle kişilerin tanınmamasını sağlayacak değişiklikler yapılmıştır. Yazarın kendimden çok şey kattığı bu kitap bir belgesel değildir.